

## Suç Gelirlerinin Aklanması ve Vergi Suçları İlişkisinin Mali Eylem Görev Gücü (FATF) Standartları Temelinde İncelenmesi: Türkiye için Bir Durum Değerlendirmesi

*Duran BÜLBÜL* (<https://orcid.org/0000-0002-3890-2304>), *Atılım University, Türkiye;*  
*duram.bulbul@atilim.edu.tr*

*Kadir GÜLER* (<https://orcid.org/0009-0005-2831-7231>), *Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye;*  
*gulerster@gmail.com*

### Examination of the Relationship between Money Laundering and Tax Crimes Based on Financial Action Task Force (FATF) Standards: A Stocktaking for Türkiye

#### Abstract

Money laundering and tax crimes are financial crimes that have considerable costs to society, and there are notable interconnections between them. This study aims to examine the contribution of the measures introduced against money laundering by the Financial Action Task Force (FATF) to tax compliance and combating tax crimes and to evaluate the situation in Türkiye. The conceptual framework regarding these crimes and the connections between them are established in this context. The effects of the measures introduced against money laundering on tax compliance and crimes based on FATF standards are investigated. Finally, the situation in Türkiye is examined and analysed. The study shows that customer identification and reporting of suspicious transactions can contribute significantly to identifying taxpayers, transactions, and income that should be taxed and detecting tax evasion. Still, this potential is not sufficiently utilised in our country.

**Keywords** : Money Laundering, Tax Compliance, Tax Crimes, Tax Evasion.

**JEL Classification Codes** : H26, K14, K34, K42.

#### Öz

Suç gelirlerinin aklanması ve vergi suçları, topluma maliyeti yüksek olan finansal suçlar olup, aralarında önemli bağlantılar bulunmaktadır. Bu çalışmada Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force - FATF) tarafından aklama suçuna karşı getirilen tedbirlerin vergi uyumuna ve vergi suçları ile mücadeleye olan katkılarının incelenmesi ve Türkiye'deki durumun değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle bu suçlara ve aralarındaki bağlantılara ilişkin kavramsal çerçeve oluşturulmuş, daha sonra FATF standartları temelinde aklama suçlarına karşı getirilen tedbirlerin genel olarak vergi uyumu ve vergi suçlarına etkileri araştırılmış ve Türkiye'deki durum incelenerek analiz edilmiştir. Yapılan çalışma müşterinin tanınması ve şüpheli işlemlerin bildirilmesine ilişkin tedbirlerin vergi mükelleflerinin, verilerinin tanınması gereken iş ve işlemler ile gelirlerin tespitine ve vergi kaçakçılığının ortaya çıkarılmasına önemli ölçüde katkı yapma potansiyelinin bulunduğunu, ancak ülkemizde bu potansiyelden yeterince yararlanılmadığını göstermiştir.

**Anahtar Sözcükler** : Suç Gelirlerinin Aklanması, Vergi Uyumu, Vergi Suçları, Vergi Kaçakçılığı.

## 1. Giriş

Toplumların müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını ifade eden kamusal ihtiyaçlar, ekonomik ve sosyal alanda kaydedilen gelişmelere bağlı olarak zaman içerisinde artmaktadır. Artan kamusal ihtiyaçlar devletlerin adalet, savunma, asayiş ve eğitim gibi fiskal görevlerinin yanında, ekonomik dengenin sağlanması, ekonomik kalkınma ve tam istihdamın gerçekleştirilmesi gibi ekstra fiskal görevler de yüklenmelerine neden olmuştur (Akdoğan, 2003: 5). Bu gelişmeler, ihtiyaçların karşılanması için yapılması gereken kamu harcamalarının da doğal olarak artmasına yol açmaktadır. Son yıllarda tüm dünyada yaşanan ekonomik ve finansal krizler ile Covid-19 salgını gibi olağanüstü gelişmelerin neden olduğu çok yönlü maliyetler de kamu harcamalarının öngörülenin ötesinde yükselmesiyle sonuçlanmıştır. Örneğin Covid-19 salgını ile birlikte OECD ülkeleri genelinde sadece kamu sosyal harcamalarının GSYİH’ye oranı 2019’da %20’den 2020’de ortalama %23’e yükselmiştir. Orandaki bu artış büyük ölçüde (%80’in üzerinde) GSYİH’deki düşüştü ziyade, harcamalardaki artıştan kaynaklanmıştır (OECD, 2023: 1).

Devletlerin artan kamu giderleri nedeniyle ortaya çıkan gelir ihtiyaçlarının çok önemli bir bölümü, egemenlik gücüne dayalı olarak gerçek ve tüzel kişi mükelleflerden zorla ve belirli bir kamusal mal veya hizmetin doğrudan karşılığı olmaksızın (tüm kamu giderlerinin karşılığı olarak) alınan vergilerle karşılanmaktadır. Vergilerin eksiksiz ve zamanında tahsili bu bakımdan büyük önem taşımaktadır. Kuşkusuz, kamu otoritesi vergilendirmede ilk aşama olan vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesinden, son aşaması olan tahsil işlemine kadar geçen süre içerisinde vergi alacağını güvence altına almak için, denetim araçlarını da kullanarak vergi yasalarında öngörülen tedbirleri almaktadır. Vergilendirme süreci içerisinde yasal ödev ve yükümlülüklerini yerine getirmeyerek vergi kaybına neden olan kişilere adli ya da idari yaptırımlar uygulanmaktadır. Vergi suçları Öncel vd. (2005: 209) tarafından devletin hazinesini hedef alan ekonomik suçlar şeklinde tanımlanmaktadır. Vergi suçu oluşturan fiillerin işlenmesiyle hazinenin menfaati ihlal edilmekte olup, vergilemeye ilişkin suçların cezalandırılmasındaki amaç, bu kapsamdaki düzenlemelerin zamanında ve etkili bir şekilde uygulanmasıdır.

Diğer taraftan, yasa dışı uyuşturucu madde, silah, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, yolsuzluk ya da vergi kaçakçılığı gibi büyük çoğunluğu örgütlü olarak işlenen suçlardan büyük miktarlarda gelir elde edilmekte ve bu gelirler, karmaşık yöntemlerle aklanarak finansal sisteme enjekte edilmektedir. Suç gelirlerinin aklanmasının da ekonomik, finansal, siyasal ve genel olarak toplumsal istenmeyen sonuçları olmakta, dahası büyük ölçüde kayıt dışı alanda cereyan eden operasyonlar nedeniyle, özellikle vergi gelirlerinin aşınmasına neden olmaktadır. Finansal alanda kaydedilen teknolojik gelişmelerin de etkisiyle, sınır ötesi finansal hareketlerin kolaylaşması, suç gelirlerinin de hareketine imkân sağlamış ve aklama uluslararası bir sorun haline gelmiştir.

Bu nedenle, G-7 ülkelerince 1989’da kurulan ve uluslararası bir organizasyon olan Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force - FATF) tarafından aklama suçu (ve

terörün finansmanı<sup>1</sup>) ile mücadele amacıyla “Kırk Tavsiye” olarak adlandırılan bir uluslararası standartlar seti kabul edilmiştir. Bu set her ne kadar “tavsiye” olarak adlandırılrsa da, bütün ülkeler tarafından yasal veya zorlayıcı diğer hukuki araçlar kullanılarak iç hukukun bir parçası haline getirilmesi gereken en kapsamlı ve zorunlu normlar niteliğindedir (Broek & Addink, 2013: 369). Çünkü FATF standartlarını hukuki bir zorunluluk haline getirmeyen ve/veya etkili bir şekilde uygulamayan ülkelere karşı FATF tarafından çeşitli yaptırımlar uygulanmaktadır<sup>2</sup>. Suç gelirlerinin aklanmasına karşı oluşturulan uluslararası standartlara FATF üyesi olan ülkemizde gerekli yasal ve kurumsal altyapı oluşturularak teknik bakımdan büyük ölçüde uyum sağlanmış olup, uygulamada etkinliğin sağlanmasına yönelik çabalar sürdürülmektedir.

Suç gelirlerinin aklanması ile mücadele amacıyla getirilen tedbirlerin, vergisel yükümlülüklerin yerine getirilmesine, özellikle vergi suçları ile mücadeleye de önemli katkı sağladığı görülmüştür. Çünkü aklama ve vergi kaçakçılığı suçları arasında nitelik bakımından önemli benzerlikler ve birbirlerini destekleyen unsurlar bulunmakta; her iki suçun işlenmesinde benzer, hatta aynı gizleme yöntemleri kullanıldığı için bu suçları birbirinden ayırmak bazı durumlarda çok zor olabilmektedir.

Aklama ile mücadele tedbirleri, temel uygulama amaçlarının yanı sıra genel olarak vergi mükelleflerinin ve vergiye konu değerlerin belirlenmesi, vergi kaçakçılığı suçunun ortaya çıkarılması, vergi kaçakçılığı kaynaklı aklama suçlarının yasal takip sürecinde soruşturma yetkilerinin kullanılması, malvarlığına el konulması ve müsaderesi yoluyla vergi soruşturmacılarına ilave güç sağlaması ve vergi suçluları için yakalanma ve yüksek bir ceza alma ihtimalinin artması nedeniyle potansiyel vergi suçlarının işlenmesi bakımından caydırıcı olması yönüyle de vergi düzenlemelerine uyum bakımından önem taşımaktadır (Mathias & Wardzynski, 2023: 6).

Bu çalışmada öncelikle aklama ve vergi suçları ile her iki suç arasındaki bağlantılı unsurlar ele alınacak, müteakiben FATF standartları çerçevesinde aklama ile mücadele için öngörülen tedbirlerin vergi suçlarına etkisi incelenecek ve son bölümde Türkiye için bir durum değerlendirmesi yapılacaktır.

## 2. Suç Gelirlerinin Aklanması, Vergi Suçları ve Aralarındaki Bağlantı

Her ikisi de finansal suç kategorisinde yer alan suç gelirlerinin aklanması ve vergi suçları, özellikle vergi kaçakçılığı, uluslararası niteliği olan, yaygın olarak işlenen ve topluma maliyeti yüksek olan suçlardır (Kemsley et al., 2021: 1). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin stratejik, siyasi ve ekonomik çıkarlarına tehdit oluşturmakta ve global

<sup>1</sup> *Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force - FATF) tarafından kabul edilen uluslararası standartlar suç gelirlerinin aklanmasının yanı sıra terörün finanse edilmesi ve kısmen kitle imha silahlarının yayılımının finansmanı ile mücadeleyi de kapsamaktadır. Ancak makalenin amacı ve kapsamı bakımından sadece genel olarak “aklama ile mücadele” ifadesi kullanılacak, gerektiğinde diğer ifadelere de yer verilecektir.*

<sup>2</sup> *Bu konuda ayrıntılı bilgi temini için FATF’ın internet sitesine bkz. <<https://www.fatf-gafi.org/en/topics/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions.html>>, 13.04.2024.*

seviyede finansal sisteme yönelik toplumsal güveni zayıflatmaktadır (OECD, 2015: 5). Bu suçların büyüklüğüne ilişkin kesin veriler bulunmamakta, ancak çeşitli yöntemlerle tahmin edilme çalışılmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerde 2015 yılı verileri kullanılarak vergi kaçakçılığının GSYİH içindeki oransal büyüklüğüne ilişkin olarak yapılan bir çalışmada bu oranlar İtalya'da %10, Yunanistan'da %9,5, Fransa'da %5, Almanya'da %3,8, Hollanda'da %3,1, İrlanda'da %2,48 ve AB üyeliğinden ayrılan Birleşik Krallık'ta %3,18 olarak tahmin edilmiştir (Bianco: 30). Buna karşılık, çeşitli ülkelerde tahmin edilen suç geliri miktarlarının GSYİH'ye oranlarının Birleşik Krallık'ta %0,9-1,5 (1996), ABD'de %8 (2000), Avustralya'da %1,4-1,6 (2003), Hollanda'da %2,6-4,3 (2003), Almanya'da %2,3 (2008) ve İtalya'da %8,9 (2009) olduğu görülmektedir (UNODC, 2011: 20-26).

Suç gelirlerinin aklanması ve vergi suçları, genellikle finansal bir kayıpla sonuçlanan ve şiddet içermeyen suçlar olarak tanımlanan "finansal suçlar" arasında yer almaktadır ve aralarında çeşitli bağlantılar bulunmaktadır.

## 2.1. Suç Gelirlerinin Aklanması

Geçmişten günümüze birçok suç, faili olan kişi veya gruba kazanç sağlamak amacıyla işlenmektedir ve aklama, suç işlenerek edinilen gelirlerin gayri meşru kaynağını gizlemek amacıyla işleme tabi tutma süreci olarak tanımlanmaktadır (FATF, 2024). Bu süreç, suçluların elde ettikleri gelirden herhangi bir yasal takip tehdidi olmaksızın yararlanabilmeleri bakımından kritik önem taşımaktadır. Hukuki olarak şarta bağlı bir suç olan aklamanın oluşabilmesi için (i) bir suç işlenmiş olmalıdır<sup>3</sup>, (ii) bu suçtan bir gelir/kazanç/ekonomik menfaat elde edilmiş olmalıdır ve (iii) bu gelirin kaynağını gizlemek ve meşru bir görünüm kazandırmak amacıyla muhtelif iş ve işlemler gerçekleştirilmelidir (Çelik vd., 2000: 25). Aklanacak gelirin büyüklüğüne, bulunduğu ülkenin sağladığı finansal ve finansal olmayan imkânlar ile alınan tedbirlere bağlı olarak çok basit veya karmaşık yöntemlerle suç gelirleri aklanabilmektedir. Öte yandan aklayıcılar, FATF tarafından profesyonel aklayıcılar olarak adlandırılan ve finans, muhasebe veya hukuk alanında uzman olan ve müşavirlik, şirket kurma gibi alanlarda hizmet sunan kişilerden de yararlanabilmektedir (FATF, 2018: 12).

## 2.2. Vergi Suçları ve Vergiden Kaçınma

Toplumsal düzenin ve ilişkilerin bir bölümü olan vergileme ilişkisinin düzenlenmesine yönelik olarak yasalarla birtakım normlar getirilmiştir. Bu normlar kişilerin vergisel bakımdan yapmaları ve yapmamaları gereken davranışları düzenlemektedir. Beyanname verilmesi, defter tutulması, belgelerin saklanması gibi yükümlülüklerin yanı sıra defter ve belgelerin tahrif edilmemesi, vergi idaresini yanıltıcı işlemlere girilmemesi gibi yasaklayıcı kurallar söz konusudur. Bu fiillerden bazıları vergi kaybının ortaya çıkmasına,

<sup>3</sup> Literatürde gelir elde etmek amacıyla işlenen ve gelirleri aklamaya konu edinen suçlara "öncül suç" adı verilmektedir. Bu suçlar uyuşturucu kaçakçılığı, rüşvet, insan ticareti, tefecilik, dolandırıcılık veya vergi suçları olabilmektedir.

devletin mali yönden zarara uğratılmasına neden olmakta, bazıları ise biçimsel düzenlemelerin ihlali şeklinde kendini göstermektedir. Nitelikleri ve sonuçları itibariyle farklı olan bu vergi yasalarını ihlal eden fiillerin tamamı geniş anlamıyla vergi suçu olarak nitelendirilirken, dar anlamıyla vergi suçundan salt vergi kaybına neden olan suçlar anlaşılmaktadır (Kırbaş, 2004: 173).

Vergi yasalarının ihlali, diğer bir ifadeyle vergilemeye ilişkin ödev ve sorumluluklara aykırı eylemler idari ve adli yaptırımlara neden olabilmektedir. İdari yaptırımlar vergi idaresi tarafından uygulanan idari para cezası ve diğer idari yaptırımlar iken; adli yaptırımlar hukuka aykırı eylemler için adli makamlar tarafından yapılan soruşturma ve kovuşturmalar sonucunda verilen kararlara istinaden uygulanan hürriyeti bağlayıcı ya da adli para cezaları şeklindeki yaptırımlardır (Batur, 2019: 182).

Vergi suçlarının evrensel kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır ve ülkeler bu konuda farklı yaklaşımlar benimsemektedirler. Ortak düzenleme ve karar mekanizmalarının bulunduğu Avrupa Birliği (AB) içinde dahi vergi suçu tanımlarının Birlik üyesi ülkelerde farklılık gösterebileceği ve üye ülkelerin vergi suçları tanımlarını uyumlu hale getirmek gibi bir amacın bulunmadığı vurgulanmaktadır (AB, 2018: 23). Bununla birlikte vergilemeye ilişkin yasaların ihlali veya yasal yollarla vergi borcunu azaltma/ortadan kaldırma durumlarını açıklayan ve uluslararası alanda da genel anlamda temel karakteristik yönleri kabul gören kavramlar bulunmaktadır.

Bu bağlamda vergi suçu, ulusal vergi yasalarını ihlal eden ve yerel ceza adalet sisteminin öngördüğü cezai prosedürlere göre soruşturulabilen, kovuşturulabilen ve cezalandırılabilen eylemleri kapsamakta ve çoğunlukla vergi kaçakçılığı (*tax evasion*) ve vergi dolandırıcılığı (*tax fraud*) gibi vergi yasaları uyarınca ödenmesi gereken vergilerin ödenmemesi durumuyla ilgili bulunmaktadır. Burada ortak/temel sınır yasa dışı adli eylemler ile idari ihlal (yani idari vergi suçları) arasında ayırım yapan kasıt veya bazı durumlarda ağır ihmâl unsurudur. Bazı ülkeler adli ve idari vergi yükümlülüğü arasında bir ayırım yapmak için kaçırılan vergi miktarını ilişkin parasal sınırlar veya tekerrür gibi ilave ağırlaştırıcı unsurlar getirmektedir (Mathias & Wardzynski, 2023: 9). Herhangi bir tanımı yapılmamış olmakla birlikte, kaçırılan verginin belirli bir tutarın üzerinde olduğu veya belirli ağırlaştırıcı unsurların yer aldığı vergi suçları için yaygın olmamakla birlikte ağır vergi suçları (*serious tax crimes*) ifadesi de kullanılabilir (Egmont Group, 2020: 4).

Vergi kaçakçılığı terimi genellikle vergisel yükümlülüğün gizlendiği ya da göz ardı edildiği yasa dışı işlemlere işaret etmekte olup, vergi mükellefi gelirini veya vergilemeye ilişkin bilgilerini vergi idaresinden gizlemek suretiyle yasal olarak ödemek zorunda olduğu vergiden daha az vergi ödemekte veya hiç ödememektedir. Burada vergi borcu doğmuş olmakla birlikte, vergi yasalarını ihlal eden fiillerle verginin tümüyle ya da kısmen ödenmemesi söz konusudur (Erginay, 1992: 124). Vergi kaçakçılığının esasen adli (veya kaçırılan verginin belirli tutarın altında olması halinde idari) sonuçları olmaktadır. Vergi dolandırıcılığında ise genellikle adli yaptırım uygulanabilen ve kasıtlı işlenen vergi kaçakçılığı söz konusudur. Kasıtlı olarak yanlış beyanda bulunulması, sahte belge

hazırlanması ve kullanılması gibi durumları kapsamaktadır (OECD, 2024a). Vergi kaçakçılığı ile vergi dolandırıcılığının kapsamı ülkeden ülkeye farklılık göstermekte, bazı ülkelerde sadece vergi dolandırıcılığının adli sonuçları olmaktadır.

İdari vergi suçları ise vergilendirmeye ilişkin ihlallerin vergi yasaları uyarınca adli bir yaptırıma neden olmaması durumunda söz konusu olmakta ve mükellefiyet tesisi, vergi beyannamesinin verilmesi ile belge ve kayıtların muhafazası gibi usule ilişkin yükümlülüklerin ihmal edilmesi suretiyle ortaya çıkmaktadır (Mathias & Wardzynski, 2023: 9).

Vergiden kaçınma (*tax avoidance*) vergiyi doğuran olayın gerçekleştirilmemesi suretiyle vergi borcunun dışında kalmaya yönelik gayretleri ifade etmekte olup (Akdoğan, 2003: 163), bir anlamıyla vergi yasalarını ihlal etmeksizin, yasal sınırlar içerisinde vergiyi azaltmaya ya da vergi dışı kalmaya yönelik fiiller olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla vergiden kaçınma amacıyla gerçekleştirilen fiiller adli veya idari bir suç oluşturmamaktadır. Kemsley vd.’ne (2021: 4) göre vergiden kaçınan kişi gelirini gizlemekte veya yanlış beyanda bulunmamakta; vergi yükümlülüğünü azaltmak veya ortadan kaldırmak için yasal sınırlar içerisinde gerekli planlamalarını önceden yapmakta ve olayları buna göre şekillendirmektedir. Gelir ve vergilendirmeye ilişkin bilgilerin yasa dışı bir şekilde gizlenmesine veya yanlış beyan edilmesine dayalı vergi kaçakçılığının aksine vergiden kaçınma vergileri azaltmaya yönelik stratejilerin ve kişisel durumların yasal sınırlar içinde kullanılmasına dayanmaktadır. Örneğin, evli olanlara vergi avantajlarının sağlandığı bir sistemde, bir kişinin ödeyeceği vergi miktarını azaltmak için evlenmesi vergiden kaçınma; bir kişi evli olmadığı halde vergi idaresine evli olduğunu beyan etmesi vergi kaçakçılığıdır (Oxford, 2006: 527). Vergiden kaçınma yasal olarak suç oluşturmamakla birlikte, bu yöndeki çabalar genellikle vergiye dayanak teşkil eden yasanın amacı ile çelişmektedir (OECD, 2024a). Bu nedenle, vergi kaçakçılığı yasa dışı ve vergiden kaçınma yasal olmasına rağmen, aralarında ahlaki açıdan bir fark olmadığını belirten görüşler de bulunmaktadır (Wouter, 2007: 5).

### 2.3. Suç Gelirlerinin Aklanması ve Vergi Suçları Arasındaki Bağlantı

Teorik çerçevede ve hukuki olarak temelde farklı suçlar olan suç gelirlerinin aklanması ve vergi suçlarının birçok noktada benzerlikleri ve/veya birbirine bağımlı olduğu yönler bulunmaktadır. Ancak bu benzerlik veya karşılıklı destek ilişkisi, her ikisi de adli nitelikte suç olan aklama ile vergi kaçakçılığı/vergi dolandırıcılığı bakımından söz konusudur. Her ne kadar aralarında benzerlikler ve birbirleriyle ilişkili yönleri bulunsu da suç gelirlerinin aklanması ve vergi kaçakçılığı temelde operasyonel olarak farklı suçlardır. Genel olarak vergi kaçakçılığı yasal olarak elde edilen gelirin ya kendisinin (örneğin nakit olarak elde edilmişse) ya da niteliğinin (vergi dışı alanlardan elde edilmiş gibi göstermek suretiyle) gizlenmesini içermektedir ve her iki durumda da yasal gelir, yasa dışı hale dönüşmektedir. Aklamada ise bunun tam tersine, yasa dışı olarak kazanılan gelire yasal olarak kazanılmış gelir görüntüsü kazandırılmaktadır (Blum et al., 1998: 11). Dolayısıyla, her ne kadar iki suçun işlenme yöntemlerinde benzerlikler bulunsu da, sonuçta aklayıcı suç

gelirlerine yasal bir gerekçe göstermek için bir belge izi bırakmak isterken, vergi kaçakçısı böyle bir iz bırakmaktan kaçınmakta veya bir kişi yasal gelirini daha düşük miktarda beyan ederek vergi kaçakçılığı suçu işlerken, bir başkası daha fazla gelir beyan ederek suç gelirini aklayabilmektedir (Rossel et al., 2020: 8).

### 2.3.1. Her İki Suç Arasındaki Benzerlikler

Suç gelirlerinin aklanması ve vergi suçları, özellikle vergi kaçakçılığı suçu arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır. Her şeyden önce her ikisi de yasa dışı faaliyetlerdir, kasıtlı olarak işlenen suçlardır ve elde edilen gelirin gizlenmesini veya olduğundan başka bir şekilde gösterilmesini gerektirmektedir (Storm, 2013: 1440). Aklamada, suç gelirleri herhangi bir cezai yaptırım veya müsadere tehdidi olmaksızın yararlanmak amacıyla gizleme söz konusu iken, vergi suçlarında, vergiye tabi gelirin vergi idaresinin yetki alanından gizlenmesi, bu maksatla beyan edilmemesi veya vergi dışı gösterilmesi söz konusudur.

Aklama ve vergi kaçakçılığı suçlarının işlenmesinde benzer yöntemler uygulanmaktadır. Paravan şirketlerin kullanılması, hileli kayıtlar ve muhasebe işlemleri ve off-shore merkezlerin kullanılması (Kemsley et al., 2021: 2), ayrıca yüksek değerli gayrimenkul, uçak veya gemi alınması, karmaşık yasal görünümlü işlemler gerçekleştirilmesi her iki suç bakımından başvurulan yöntemler arasındadır. Özellikle yüksek tutarlı vergi kaçakçılığı veya aklama suçlarında finansal kuruluşların yanı sıra, alanlarında uzman muhasebeciler, avukatlar, noterler, vergi danışmanları ve emlakçılar gibi meslek sahiplerinden de yararlanılmaktadır. Bu kişiler bilerek veya bilmeyerek bu suçların işlenmesinde suçlular tarafından suiistimal edilebilmektedirler.

### 2.3.2. Karşılıklı Bağımlılık İlişkisi

Aklama ve vergi suçları çoğunlukla aynı hareketler veya birbirine bağlı olaylar zinciriyle ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Birçok ülkede, vergilendirme bakımından gelirin yasal veya yasa dışı kaynaklardan elde edilmiş olmasının bir önemi bulunmamakta, yasa dışı gelirler de vergilendirilmektedir. Temel olarak aklayıcılar aklama sürecine tabi tutulan suç gelirlerini vergi idaresine bildirmediklerinden, bu süreçte ayrıca bir de vergi suçu işlemiş olmaktadır.

Benzer şekilde yasal gelirini vergi idaresine bildirmeyen veya olduğundan daha düşük bildiren bir kişi, vergi idaresi tarafından bu durumun sorgulanmaması durumunda, hem vergi kaçakçılığı hem de aklama suçunu işlemiş olmakta, diğer bir ifadeyle kendi suç gelirini bir başkasına ihtiyaç duymaksızın kendisi aklamaktadır (*self-laundering*) (Mathias & Wardzynski, 2023: 11). Aklama ve vergi kaçakçılığı arasındaki bu ilişki birçok ülkede soruşturma makamlarının, her iki suça ilişkin suçlamayı bir araya getirerek yasal işlem başlatmalarına neden olmaktadır.

Vergi kaçakçılığı gibi öncül suç adımı ile bunu takip eden aklama süreci arasında kesin bir ayırım yapmak bazen oldukça zor olmakta, aklama fiilleri vergi kaçakçılığının

ayrılmaz bir bileşeni olabilmektedir. Çünkü vergi kaçakçılığı çok yüksek tutarlarda gelir yaratmakta ve bu gelirlere aklama yoluyla meşruiyet görüntüsü verilmediği sürece yetkili makamların dikkatini çekebilmektedir. Bu nedenle aklama, genellikle vergi kaçakçılığının önceden hesaplanan bir bileşenidir ve vergi kaçırmanın planlanması aşamasında suçlular tarafından dikkate alınmaktadır. Buna mukabil, vergi suçları diğer yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin gizlenmesi amacıyla işlenebilmektedir. Örneğin sahte faturalar, rüşvet veya diğer yasa dışı ödemelerin yapılması için bir paravan oluşturmak maksadıyla kullanılabilir (Mathias & Wardzynski, 2023: 10).

### 2.3.3. Vergi İdareleri ile Mali İstihbarat Birimleri Arasındaki İşbirliği ve Bilgi Paylaşımı

Finansal suçlarla mücadelede farklı kamu otoritelerinin birbirinden ayrık bir şekilde faaliyet göstermelerinin etkili sonuçlar doğurmayacağı kabul edilmektedir. Bu kapsamda vergi idareleri, gümrük idareleri, mali istihbarat birimleri<sup>4</sup>, kolluk makamları ile finansal düzenleyici ve denetleyici kuruluşların bilgi, yetenek ve tecrübelerini bir araya getirerek bütüncül bir yaklaşımla mücadele etmeleri gerekmektedir (OECD, 2015: 7). Bu bakımdan aklama ve terörün finansmanı suçlarının önlenmesinde ve bastırılmasında merkezi rol oynayan mali istihbarat birimleri ile vergi suçlarının önlenmesi ve tespitinde görev yapan vergi idareleri arasındaki işbirliği ve bilgi paylaşımı özel önem taşımaktadır. Egmont Grubu<sup>5</sup> bu çerçevede mali istihbarat birimleri ile vergi idareleri arasındaki etkili bir işbirliği tesisinin kolaylaştırılması, aklama ve vergi suçlarına karşı mücadelenin güçlendirilmesi için ulusal stratejiler geliştirilmesi, vergi suçlarından kaynaklanan aklama ile mücadelede mali istihbarat birimleri arasındaki uluslararası işbirliğinin sağlanmasına vurgu yapmaktadır (Egmont Group, 2020: 5-8).

Görev alanları temelde farklı olan mali istihbarat birimleri ile vergi idarelerinin kendi bilgi kaynakları bulunmakta ve bu kaynakları diğerinden bağımsız olarak kullanabilmektedirler. Bununla birlikte son yıllarda bu iki kamusal otoritenin amaçlarına ulaşmak bakımından birbirlerinin sahip oldukları bilgilerin kullanımının oldukça etkili olacağı kabul edilmektedir (OECD, 2015: 7).

Aklama ve terörün finansmanı suçlarına karşı mali istihbarat birimlerinin çok geniş bir çerçevede finansal istihbarat elde etmeleri ve bunları analiz etmeleri gerekmektedir. Bu

<sup>4</sup> Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force - FATF) standartlarına göre mali istihbarat birimi, şüpheli işlem bildirimlerinin yanı sıra aklama, bağlantılı öncül suçlar ve terörün finansmanına ilişkin diğer bilgileri alan, analize tabi tutan ve bu analiz sonuçlarını soruşturma makamları ve ilgili diğer makamlara dağıtan merkezi birimdir. Mali istihbarat birimi, analizlerini etkili bir şekilde yapabilmek için bildirimde bulunan kişilerden ilave bilgi talep etme ve ihtiyaç duyulan diğer finansal, yönetsel ve yasa uygulamaya ilişkin bilgiler vaktinde erişme yetkilerini haiz olmalıdır (FATF 20. tavsiyesi uyarınca). Ülkemizde Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK), mali istihbarat birimi olarak bu fonksiyonları yerine getirmektedir.

<sup>5</sup> Egmont Grubu aklama, bağlantılı öncül suçlar ve terörün finanse edilmesi ile mücadelede mali istihbarat birimleri arasında güvenli bir ortamda uzmanlık ve finansal istihbarat paylaşımı sağlayan, halihazırda aralarında MASAK'ın da bulunduğu 174 üyesi bulunan bir uluslararası kuruluştur (<<https://egmontgroup.org/about/>>, 13.04.2024).



birimlerin en temel veri kaynakları finansal kuruluşların yanı sıra noterler, muhasebeciler, emlak işleriyle uğraşanlar gibi finans-dışı belirli iş ve meslek sahipleri (yükümlüler) tarafından gönderilmesi gereken şüpheli işlem bildirimleridir. Şüpheli işlem bildirimlerinin yanı sıra çeşitli ülkelerde belirli tutarın üzerindeki sınır ötesi nakit ve hamiline yazılı değer transferlerine, ulusal ve uluslararası ödemelerde kullanılan nakit ve hamiline yazılı değerlere, döviz işlemlerine, elektronik transferlere ve yurt dışı hesaplara ait bildirim zorunluluğu gibi uygulamalar bulunmaktadır.

Mali istihbarat birimlerine gelen bu bildirimlerin yanı sıra, analizlerde kullanılmak üzere doğrudan veya dolaylı olarak erişim sağlamaları beklenen çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak gerçek ve tüzel kişilere ait kimlik ve sicil bilgileri, tüzel kişilerin gerçek faydalanıcıları, gerçek ve tüzel kişilerin gerçekleştirdikleri finansal işlemler (bankacılık, elektronik transferler, sigortacılık vb.), ile bu işlemlerin niteliği ve amacına dair bilgiler, sınır ötesi nakit transferleri, kar amacı gütmeyen kuruluşlara ait bilgiler, aklama suçu, bağlantılı öncül suçlar ve terörün finansmanı kapsamında yürütülen finansal soruşturma, kovuşturma ve mahkûmiyet bilgileri, el konulan veya müsadere edilen varlıklara ilişkin bilgiler, gümrük bilgileri, sahip olunan gayrimenkul varlıkları ile dolaylı ve dolaysız vergilere ilişkin bilgiler verilebilir (Egmont Group, 2017: 14). Bu kapsamda, mali istihbarat birimlerinde, aklamının öncül suçları arasında yer alan vergi suçları ile etkili bir şekilde mücadele edilebilmesi için vergi suçlarından kaynaklanan gelirlerin aklanması da dahil olmak üzere vergilendirme ile ilgili bilgilere erişim ve analiz kapasitesinin üst düzeyde olması gerekmektedir (Egmont Group, 2020: 4). Buna karşılık vergi idaresi mali istihbarat birimlerine gönderilen şüpheli işlem bildirimlerinden, gerçek ve tüzel kişilerin vergisel yükümlülüklerine uyum için gerekli olan bilgilerin yanı sıra, diğer finansal suçların ortaya konulmasında kullanılabilecek çok önemli bilgi ve istihbarat sağlayabileceklerdir. Şüpheli işlem bildirimlerini vergi idarelerinin kullandığı diğer bilgi kaynaklarından ayıran şey raporlamanın niteliğidir. Bir kamu görevlisinin mevcut olmadığı bir ortamda, yükümlü ile müşterisi arasındaki görüşmelere, açıklamalara ve hatta müşterinin davranışlarına dair ayrıntılarının sunulması, raporlamanın kalitesini artırmaktadır. (OECD, 2015: 13). Vergi idarelerince şüpheli işlem bildirimlerine erişim için dünyada üç farklı model kullanılmaktadır: (i) vergi idaresinin şüpheli işlem veri tabanına bağımsız bir şekilde serbest erişimi, (ii) şüpheli işlem bildirimlerinin vergi idaresi ile mali istihbarat biriminin ortak kararı ile tahsisi, (iii) şüpheli işlem bildirimlerinin tahsisinde sadece mali istihbarat biriminin yetkili olmasıdır (OECD, 2015: 15).

#### **2.3.4. Aklamının Öncül Suçları Olarak Vergi Suçları**

FATF standartları ülkelerin aklama fiillerini suç haline getirmelerini ve aklama suçunu geniş bir öncül suç kategorisine uygulamalarını öngörmektedir. Öncül suçlar belirli bir sürenin üzerinde hapis cezası gerektiren veya sayma yöntemi ile belirlenen suçlar olabileceği gibi, bunların bileşiminden oluşan bir yöntemle de belirlenebilmektedir. Ancak hangi yöntem benimsenirse benimsensin, FATF tarafından listelenen bazı suçların mutlak surette öncül suçlar arasında yer alması gerekmektedir. Aralarında uyuşturucu kaçakçılığı, yolsuzluk ve rüşvet, dolandırıcılık, silah kaçakçılığı ve çevre suçları gibi suçların yer aldığı

listeye 2012 yılında vergi suçları da eklenmiştir (FATF, 2019: 32, 116). 2013-2021 yılları arasında karşılıklı değerlendirilmesi gerçekleştirilen 120 ülkenin üçte ikisinde aklamaya kaynaklık eden önemli öncül suçlar arasında vergi suçları; uyuşturucu kaçakçılığı, yolsuzluk ve dolandırıcılık suçlarından sonra dördüncü önemli öncül suç olarak dikkati çekmektedir (FATF, 2022: 14).

Yasa dışı finansal akımlarla mücadelede standart koyucu olarak OECD de Haziran 2022’de “*Vergi Suçları ile Mücadelede On Küresel Prensiptir*”<sup>6</sup>’ı kabul etmiştir<sup>6</sup>. Bu prensipler vergi suçlarının etkili bir şekilde önlenmesi, tespiti, soruşturulması ve kovuşturulması ile bu suçlardan kaynaklanan gelirlerin geri kazanılması için on önemli standart ortaya koymaktadır. Bu prensiplerden yedincisi vergi suçlarının aklama suçunun öncül suçu haline getirilmesini gerektirmektedir (OECD, 2024b: 3). AB üyesi ülkeler için hukuken bağlayıcı nitelikte olan 2018/1673 sayılı AB Direktifi’nde de vergi suçları (ülkelerce ulusal mevzuatlarında belirlenen dolaylı ve dolaysız vergilere bağlı vergi suçları), aklamaya kaynaklık eden öncül suçlar listesinde yer almaktadır (AB, 2018: 26).

Vergi suçlarının aklamamanın öncül suçları arasında yer almasının birkaç bakımdan önemi bulunmaktadır (OECD, 2017: 54): Öncelikle aklama suçu işleyen bir kişi aynı zamanda öncül suç olan vergi suçunun da faili olabilir ve bu durum, vergi kaçırın kişinin cezalandırılması bakımından yetkili otoriteye daha geniş bir hareket alanı sağlayabilecektir. İkinci olarak aklama suçu bakımından şüpheli işlem bildirim yükümlülüğüne tabi olan finansal kuruluşlar ile finans-dışı belirli iş ve meslek sahipleri tarafından, müşterilerinin gelirlerinin suçtan kaynaklandığından şüphelenmeleri durumunda aklama ve öncül suça ilişkin şüpheli işlem bildiriminde bulunmaları gerekmektedir ve bu bildirim vergi suçlarından kaynaklanan gelirleri de kapsayacaktır. Bu durum, vergi suçlarının ortaya çıkarılması bakımından mali istihbarat birimine daha fazla istihbarat sağlanması anlamına gelmektedir. Üçüncüsü, uluslararası boyutu olan vergi suçlarının tespitinde, vergi suçlarını aklamamanın öncül suçu olarak belirleyen ülkelerin mali istihbarat birimleri, vergi idareleri ile savcılıklar arasında doğrudan bilgi paylaşımına imkân tanyacaktır.

Diğer taraftan, vergi suçlarının topluma verdiği zararların, uyuşturucu kaçakçılığı veya terörizm gibi suçların yol açtığı zararlarla karşılaştırılmayacak ölçüde “ağır” bir suç olarak nitelendirilemeyeceği; vergi kaçakçılığına konu gelirin elde edildiği faaliyetin gerçekte yasal olduğu, yani gelirin yasal yolla elde edildiği ve bu gelirden vergi ödenmemesinin gelirin kendisini yasa dışı hale getirmeyeceği gibi gerekçelerle vergi

<sup>6</sup> İlk olarak Kasım 2017’de OECD Mali İşler Komitesi (CFA) tarafından onaylanan ve Haziran 2021’de gözden geçirilen “*Vergi Suçları ile Mücadelede On Küresel Prensiptir*” vergi suçları ile mücadelede ilk kapsamlı standardı oluşturmaktadır. CFA kendisine bağlı Vergi Suçları ve Diğer Suçlar Görev Gücü (TFTC) aracılığıyla uzun süredir vergi suçları ile mücadele alanında çalışmaktadır (OECD, 2024b: 3). TFTC ise vergi ve kolluk makamları arasındaki işbirliğini geliştirmek, vergi idarelerinin vergi suçlarını ve diğer ciddi suçları tespit etme, denetleme, soruşturma ve engelleme kabiliyetlerini artırmak ve vergi suçlarıyla diğer ağır suçlar (cezaî nitelikteki) arasındaki bağlantılara ilişkin global düzeydeki farkındalığı artırmak gayesiyle görev yapmaktadır (OECD, 2015: 11).

suçlarının aklamının öncül suçu olarak kabul edilmesine itiraz eden görüşler de bulunmaktadır (Rossel et al., 2020: 8).

### **3. FATF Standartları Çerçevesinde Aklama Suçlarına Karşı Getirilen Tedbirlerin Vergi Uyumuna ve Vergi Suçları Üzerine Etkileri**

FATF tarafından suç gelirlerinin aklanmasına karşı kabul edilen uluslararası standartlar, gerçek ve tüzel kişilerin vergilendirmeye ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesinin yanı sıra vergi suçlarının önlenmesi ve işlenen vergi suçlarının ortaya çıkarılmasına da önemli katkılar sağlamaktadır.

#### **3.1. Vergi Uyumunun Sağlanması ve Vergi Suçları ile Mücadeleye de Katkı Sağlayan FATF Standartlarının Genel Çerçevesi**

Suç gelirlerinin aklanması ile mücadeleye ilişkin tedbirler, önleyici ve bastırıcı tedbirler olarak sınıflandırılabilir ve bu tedbirler ancak bütüncül bir yapı içerisinde birlikte ve eşzamanlı olarak uygulandığı zaman etkili olabilmektedir. (Broek & Addink, 2013: 368). FATF tarafından “Kırk Tavsiye” adı altında getirilen standartlarda öngörülen tedbirlerin bir bölümü vergi uyumunun sağlanmasına, vergi suçları ile mücadeleye ve özellikle bu suçların önlenmesine katkı sağlayabilecek özellikler taşımaktadır.

Önleyici tedbirler bir suçun muhtemel faillerinin tespit edilmesi, yakalanması, suç gelirlerine el konulması ve yaptırıma uğrama riskini artırarak, failleri suç işlemekten vazgeçirmeye, caydırmaya yönelik tedbirleri kapsamaktadır. Bu tedbirler esas itibarıyla finansal kuruluşlar ile finans-dışı belirli iş ve meslek sahiplerinin ve kripto (sanal) varlık hizmet sağlayıcılarının kötüye kullanılmasının engellenmesine yönelik olarak iş ve işlemlerinde uyum sağlamaları gereken yükümlülükleri içermektedir (FATF, 2012-2023: 14-21).

“Kırk Tavsiye”de yer alan önleyici tedbirler temel olarak, devamlı ve arızı müşterilerin ve gerçek faydalanıcıların kimliklerinin tespiti, iş ilişkisinin amacı ve gerçek mahiyetinin belirlenmesi, iş ilişkisinin sürekli gözetim altında tutulması ve dikkat gösterilmesine yönelik tedbirleri içeren *müşterinin tanınması*; müşterinin tanınmasına ve gerçekleştirilen tüm iş ve işlemlere ilişkin kayıtların tutulması ile bu kayıtların en az beş yıl süreyle saklanmasını gerektiren *kayıt tutma ve kayıtların saklanması*; aklama suçu bakımından yüksek risk seviyesinde bulunan siyasi nüfuz sahibi kişilere, muhabir bankacılık işlemlerine, teknolojik gelişmelere bağlı yeni ürün ve iş uygulamalarına, elektronik transferlere ve riskli ülkelerdeki gerçek ve tüzel kişilerle gerçekleştirilen işlemlere özel dikkat gösterilmesi ve bunlara yönelik ilave tedbirlerin uygulanmasını öngören *riskli müşteriler ve faaliyetlere özel dikkat gösterilmesi*; aklama ile bağlantılı olduğundan şüphelenilen işlemlerin mali istihbarat birimine bildirilmesini gerektiren *şüpheli işlemlerin bildirilmesi* (ki bu yükümlülük bastırıcı tedbirlerin de önemli bir unsurudur); yükümlülüklerin etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik olarak uyum görevlisi atanması, nitelikli personel çalıştırılması amacıyla izleme prosedürleri oluşturulması ve uygulanması,

eğitim programları düzenlenmesi ve bağımsız bir iç denetim uygulamalarını kapsayan iç kontrol sistemlerinin kurulması kapsamındaki yükümlülükler ile bunlara bağlı diğer türev yükümlülüklerden oluşmaktadır.

İşlenen veya işlenmekte olan aklama suçlarının tespiti, faillerinin yakalanması, bu amaçla iletişimin dinlenmesi, bilgisayar sistemlerine erişim gibi birtakım özel soruşturma yetkilerinin kullanılması, kovuşturulması, suç gelirlerinin müsaderesi ve faillerinin cezalandırılmasına ilişkin tedbirler bütününden oluşan bastırıcı tedbirlerin kapsamı ve uygulama alanı ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca etkili bir şekilde uygulanan bastırıcı tedbirlerin, aklayıcılar için caydırıcı etkisinin de olması kaçınılmazdır.

### 3.2. FATF Standartları ile Getirilen Tedbirlerin Vergi Uyumu ve Vergi Suçlarına Karşı Mücadeleye Katkıları

FATF standartları çerçevesinde aklamaya karşı öngörülen önleyici ve bastırıcı tedbirlerin vergi uyumu ve vergi suçları ile mücadeleye etkileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

**Tablo: 1**

#### Aklama ile Mücadele Tedbirlerinin Vergilendirme Üzerine Etkileri

	Aklama ile Mücadele Tedbiri	Vergilendirme Üzerindeki Etkisi
Önleyici Etki	<p>Müşterinin tanınması yükümlülüğü kapsamında alınması gereken tedbirler</p> <ul style="list-style-type: none"><li>- Müşterilerin, müşteri adına hareket edenlerin ve gerçek faydalanıcıların kimliklerinin tespiti,</li><li>- yapılan işin mahiyeti ve amacı ile tüzel kişinin sahiplik ve kontrol yapısına ilişkin bilgi alınması,</li><li>- iş ilişkisi süresince gerçekleştirilen işlemlerin devamlı izlenmesi,</li><li>- riskli müşterilere karşı daha sıkı tedbirler uygulanması,</li><li>- kayıt tutma ve kayıtların saklanması.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Vergi mükelleflerinin tespit edilmesi,</li><li>- potansiyel olarak vergilendirilebilir gelirlerin, malvarlıklarının ve faaliyetlerin tespit edilme imkânlarının artırılması,</li><li>- vergi yükümlülükleri olan ve müşterilerine ilişkin vergi bilgilerinin kaynağı olabilecek çok çeşitli finansal kuruluş, iş ve meslek sahiplerinin faaliyetlerinin ve mevzuata uyum durumlarının izlenmesi.</li></ul>
Suçun Tespiti	<ul style="list-style-type: none"><li>- Müşterinin tanınması kapsamında yükümlülere alınması gereken tedbirler,</li><li>- şüpheli işlemlerin mali istihbarat birimine bildirilmesi,</li><li>- büyük tutarlı nakit işlemler, elektronik transferler ve sınır ötesi nakit hareketlerin mali istihbarat birimine bildirilmesi.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Vergi ve diğer finansal suçların tespitine yardımcı olması,</li><li>- vergi denetiminde hedef belirlenmesi,</li><li>- risklerin değerlendirilmesi, vergi mükelleflerinin risk profillerinin tespit edilmesi ve devam eden vergi soruşturmalarına katkı sağlanması.</li></ul>
Yasal Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"><li>- Sadece vergi suçlarının değil, aynı zamanda, suçluların yakınıları, akrabaları ve danışmanları ile yükümlülerin bulunduğu hizmetlerin soruşturulması,</li><li>- özel soruşturma tekniklerinin kullanılması,</li><li>- aklanmış varlıkların ve kullanılan araçların dondurulmasını ve bunlara el konulmasını sağlayan yasal tedbirler,</li><li>- vergi idaresi çalışanları dahil olmak üzere yolsuzluğa bulaşan nüfuz sahibi kişilerle mücadele için öngörülen sıkılaştırılmış müşterileri tanı tedbirleri,</li><li>- kapsamlı bir uluslararası işbirliğini kolaylaştıran resmi ve gayri resmi uluslararası tedbirler.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Soruşturma yetkilerinin genişletilmesi ve ilave bilgi toplanması (örneğin geniş bir yelpazedeki kişileri sorgulama ve hesap vermesini isteme ya da gerektiğinde özel soruşturma tekniklerinin kullanılabilmesi,</li><li>- dondurma ve el koyma kararları yoluyla vergilerin toplanmasının güvence altına alınması</li><li>- vergi idaresinde yolsuzlukla mücadele edilmesi (örneğin bildirilen malvarlığının teyidi),</li><li>- verginin geri alınması alanı dahil, uluslararası işbirliği araç ve tedbirlerine geniş bir şekilde erişim sağlanması.</li></ul>
Caydırıcılık	<ul style="list-style-type: none"><li>- Yükümlülerin aklamaya karşı yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetimi de dahil finansal işlemler ile hizmetler üzerindeki şeffaflığın artırılması,</li><li>- hürriyeti kısıtlayıcı ceza dahil yaptırım uygulanması,</li><li>- vergi suçları ile bağlantılı aklamayı kolaylaştıranlara karşı adli ve idari yaptırım uygulanması</li><li>- aklanmış varlıkların, fonların ve araçların müsadere edilmesi.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Daha fazla şeffaflık sağlanarak ve yükümlüler denetlenerek kişilerin vergilendirme kapsamındaki maliyet ve risklerinin artırılması,</li><li>- muhtemel bir hapis cezası da dahil olmak üzere yüksek yaptırımlar olası olduğu yoluyla potansiyel suçluların caydırılması,</li><li>- ödenmemiş vergilerin müsadere tedbirleri yoluyla telafi edilmesi.</li></ul>

Kaynak: Mathias & Wardzynski (2023), *Leveraging AML Measures to Improve Tax Compliance*, IMF Working Paper No: 2023/083.

#### 4. Türkiye’de Suç Gelirlerinin Aklanması ve Vergi Suçları İlişkisi ve Aklamaya Karşı Getirilen Tedbirlerin Vergi Uyumu Üzerine Etkilerine İlişkin Bir Durum Değerlendirmesi

Türk hukukunda düzenlenen suç gelirlerinin aklanması ile mücadele tedbirleri, teknik bakımdan FATF tarafından kabul edilen uluslararası standartlarla büyük ölçüde uyumlu bir nitelik taşımaktadır. Bu kapsamda aklama fiilleri cezai yaptırıma tabi tutulmuş, bu suçla mücadelede önleyici ve bastırıcı tedbirler düzenlenmiş ve gerekli kurumsal altyapı oluşturulmuştur. Özellikle aklama suçunun önlenmesine yönelik olarak getirilen düzenlemelerin başta vergi kaçakçılığı olmak üzere vergilendirmeye ilişkin suçlarla mücadeleye ve genel olarak vergi uyumu üzerine de önemli bir destek sağlama potansiyeli bulunmaktadır.

##### 4.1. Suç Gelirlerinin Aklanması Suçu

Türkiye’de aklama fiillerinin suç haline getirilmesine ilişkin ilk yasal düzenleme, 1996 yılında kabul edilerek aynı yıl yürürlüğe konulan 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun’la yapılmıştır. Dolayısıyla, suçun unsurlarında müteakip dönemlerde yapılan bazı değişikliklere rağmen 28 yıldır ceza hukukumuzda yer verilen bir finansal suç türüdür. Hâlihazırda aklama suçu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 282. maddesinde -"Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama" başlığı altında- düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemeye göre; en az altı ay ya da bu süreden daha fazla hapis cezası gerektiren bir suç fiilinden (*öncül suç*) elde edilen malvarlığı<sup>7</sup> değerini (*suç geliri*) ülke dışına çıkarma veya bu değerlerin yasa dışı kaynağını gizlemek ve yasal olarak edinildiği yönünde kanaat oluşturmak amacıyla muhtelif işlemlere tabi tutma (*aklama*) fiilleri suç olarak kabul edilmiştir. Bu suçu işleyenler üç ila yedi yıl arasında hapis ve azami yirmibin gün adli para cezası ile cezalandırılmaktadırlar. Düzenlemede ayrıca cezayı ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurlara da yer verilmiştir.

Bunun dışında TCK’nın, herhangi bir suçun işlenmesi suretiyle edinilen eşyanın veya diğer malvarlığı değerlerinin, bu suçun işlenmesine katılmaksızın, satılması, devredilmesi, satın alınması veya kabul edilmesi fiillerini suç haline getiren 165. maddesi de FATF standartlarının aklama suçu için öngördüğü unsurları taşımaktadır. Bu suçu işleyenler için altı ay ila üç yıl arası hapis ve azami onbin gün adli para cezası uygulanmaktadır.

##### 4.2. Vergi Suçları ve Kabahatleri

Kamu gelirlerinin en önemli unsuru olan vergilerin zamanında ve eksiksiz olarak toplanması tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önem arz etmekte, bu durum ise büyük ölçüde vergisel yükümlülükleri olan kişilerin yasalarda belirtilen kural ve esaslara riayet etmesine bağlı bulunmaktadır. Bununla birlikte, muhtelif sebeplerle bu amaca tam olarak

<sup>7</sup> Para veya değeri para ile temsil edilebilen taşınır ve taşınmaz varlıklar ile maddi veya maddi olmayan her türlü mal ve hakların yanı sıra bunların üzerindeki hakları gösteren her türden yasal doküman veya araçlar malvarlığı kapsamında yer almaktadır.

ulaşılması mümkün olmamakta, birçok ülkede büyük miktarlara varan vergi kayıpları oluşabilmektedir. Bu kayıpların en önemli nedenlerinden biri kuşkusuz vergi kaçırma suçlarıdır.

Diğer birçok suç faaliyetinde olduğu gibi vergi kaçakçılığında da, yasa dışı alana ilişkin bir faaliyet olması ve kayıtlı alanda yer almaması nedeniyle güvenilir istatistikler elde edilememekte<sup>8</sup>, buna karşılık doğrudan veya dolaylı ölçüm yöntemleri kullanılarak vergi kayıp ve kaçığının büyüklüğüne ilişkin tahminlere dayalı hesaplamalar yapılmaktadır. Ülkemizde ekonominin kayıt dışında kalan bölümünün büyüklüğünün ölçülmesi ve bu çerçevede vergi kayıplarının tahminine yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Erkuş ve Karagöz (2009: 137) tarafından bu kapsamda yapılan bir çalışmaya göre, 1970-2005 dönemi için Türkiye’de kayıt dışı ekonominin GSYİH içindeki payı %1,82 ile %86,73; bu büyüklük baz alınarak tahmin edilen vergi kaybının GSYİH içindeki payı ise %1,22 (2001) ile %35,37 (2005) arasında değişmektedir. Yıldırım (2023: 348) ise 2005-2023 dönemine ilişkin olarak yaptığı daha güncel bir çalışmada, kayıt dışı ekonomi / GSYİH oranlarının %16 ile %68; vergi kaybı / GSYİH oranlarının %3 ile %11 arasında değiştiğini tahmin etmiştir. Yapılan hesaplama göre 2022 yılına ilişkin olarak ortaya çıkan vergi kaybı<sup>9</sup> miktarının ülkemizin savunma, eğitim ve sağlık harcamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öte yandan, Türkiye’de aklama suçu ve terörün finansmanı tehditlerinin belirlenmesi amacıyla FATF standartlarına uyum çalışmaları kapsamında ulusal seviyede bir risk değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonucu hazırlanan Ulusal Risk Değerlendirme Raporu’nda aklama bakımından tehdit oluşturan belirgin öncül suçlar risk düzeylerine göre sıralanmış olup, vergi kaçakçılığı suçu “orta” düzey risk seviyesiyle ilk on tehdit unsuru arasında yer almıştır. (MASAK, 2022a: 3).

Dolayısıyla, vergilerin zamanında ve eksiksiz toplanması için vergi suçları dahil vergi kaybına neden olan unsurlarla etkili bir şekilde mücadele edilmesi ülkemizde daima politika yapımcıların ve uygulayıcıların gündemlerinde ön sıralarda yer alması gerekmektedir.

Türk hukuk sisteminde 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK ile cürüm ve kabahat ayrımı kaldırılarak kabahatler suç kategorisinden çıkarılmıştır. Suç olarak nitelendirilemeyecek ölçüde olmakla birlikte, cezalandırılmaması halinde kamuya zarar

<sup>8</sup> Ülkemizde de her ne kadar, vergi suçlarına ilişkin olarak Vergi Denetim Kurulu, Gelir İdaresi veya Adalet Bakanlığı tarafından, yapılan vergi denetim ve incelemelerine dayalı olarak, uygulanan idari veya adli nitelikli vergi cezaları dahil olmak üzere muhtelif istatistik veriler (denetlenen/incelenen mükellef sayıları, soruşturulan/kovuşturulan kişi sayıları, bulunan matrah farkları vb.) yayınlanmakta olsa da, bu veriler sadece yapılan işleme konu mükelleflere/kişilere ilişkin durumu yansıtmakta, ülkemizdeki vergi suçlarına ilişkin genel büyüklüklere işaret etmemektedir.

<sup>9</sup> Atıfta bulunulan çalışmalarda “vergi kaybı” tanımlanmamış olmakla birlikte Erkuş ve Karagöz tarafından yapılan çalışmada “Vergi kaybı = kayıt dışı ekonomi x (toplam vergiler / GSYİH) formülü kullanılarak tahmin edilmiştir. Geniş anlamıyla vergi kaybı, yürürlükte olan mali kanunlar uyarınca doğan veya doğması gereken vergi alacağının muhtelif nedenlerle Hazine’ye intikal etmemiş veya edememiş olmasıdır. Bu tanım vergi kaçırma (yasa dışı) ve vergiden kaçınma (yasal) çabalarını içermekte ve bu nedenle vergi gelirlerinde gerçekleşen azalmaya işaret etmektedir (Savaşan & Odabaş, 2005: 3).

verebilecek fiiller, kabahatler olarak ayrı bir kanunda düzenlenmiştir. Kanun koyucunun yaptığı değerlendirmeye bağlı olarak, “hafif” haksızlık ve ihlal oluşturan fiiller kabahat olarak nitelendirilmiş ve idari ceza hukuku kapsamına dahil edilmiştir. Vergi hukukunda ise “suçlar” bakımından yasada öngörülen yaptırım şekli olarak hürriyeti bağlayıcı ceza ve adli para cezası; “kabahatler” yönünden ise idari para cezasının yanı sıra diğer idari tedbirler öngörülmüş ve bu suretle kabahatler ile suçlar birbirinden ayrılmıştır. (Ömercioğlu vd., 2018: 54). Akkaya (2000: 86), uygulanacak yaptırım türleri itibarıyla bu ayrımı, “mali ya da parasal yaptırıma tabi” ve “hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren” vergi suçları şeklinde yapmakta, kabahat kavramını kullanmaktan kaçınmaktadır. Esasen, vergi suçlarında korunması amaçlanan hukuksal yarar kamu düzeni ve hazine yararadır ve bu nedenle vergi suçu vergi ceza hukuku kapsamında cezalandırılmaktadır (Ercan, 2021: 545).

Türk vergi hukukunda vergilemeye ilişkin olarak suç ve kabahat niteliğindeki ihlaller ile bunlar için öngörülen adli ve idari cezalar 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nda (VUK) düzenlenmiş ve vergi kanunlarını ihlal edenlerin, VUK’da yazılı vergi ziyayı, usulsüzlük ve diğer cezalara tabi olacakları hüküm altına alınmıştır.

Vergi ziyanda vergilendirmeye ilişkin ödevlerin zamanında yerine getirilmemesi veya eksik bir şekilde yerine getirilmesi nedeniyle verginin süresinde tamamen veya kısmen tahakkuk ettirilememesi; buna karşılık usulsüzlükte vergi kanunlarının şekil ve usule ilişkin hükümlerinin ihlali söz konusudur. Vergi ziyama neden olan vergi mükellefi veya sorumlusuna, ziyaa uğratılan vergi tutarının bir katı vergi ziyayı cezası; birinci ve ikinci derece usulsüzlükler ile özel usulsüzlerden oluşan usulsüzlük ihlallerine, Kanun’da belirtilen cezalar uygulanmaktadır. Hem vergi ziyayı, hem de usulsüzlükler vergi kabahati, diğer bir ifadeyle idari vergi ihlali niteliğinde olduğundan, TCK’da düzenlenen aklama suçu bakımından öncül suç oluşturmamaktadırlar.

### **4.3. Aklama Bakımından Öncül Suç Teşkil Eden Vergi Suçları**

TCK’nın 282. maddesinde yapılan düzenlemeye göre; en az altı ay veya daha fazla bir süre hapis cezası gerektiren suçlar aklamaya konu gelir üreten öncül suçlardan olup, bu kapsama giren vergi suçları, VUK’da düzenlenen kaçakçılık suçları ile teknik olarak vergi suçu kapsamında yer almayan vergi mahremiyetinin ihlali, mükellefin özel işlerini yapma ve ekim sayım beyanlarını denetlememe suçlarıdır.

Vergi kaçakçılığı bakımından suç oluşturan fiiller ile bunlara uygulanacak cezalar VUK’un 359. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Suçun maddi unsuru bakımından vergi kaçakçılığı seçimlik bir suç tipi olup, burada sayılan fiillerden herhangi birinin işlenmesiyle suç oluşmaktadır (Ömercioğlu vd., 2018: 58). Vergi kaçakçılığı fiillerini suç tipleri ve yaptırım türlerine göre aşağıdaki şekilde gruplamak mümkündür:

- *On sekiz ay ila beş yıl arası hapis cezası gerektiren vergi kaçakçılığı fiilleri:* Vergi kanunları gereğince tutulan ya da düzenlenen, saklanması ve ibraz edilmesi zorunlu olan defter ve kayıtlarda hesap/muhasebe hileleri yapılması, gerçekte

- olmayan ya da ilgisiz kişiler adına hesap açılması; defterlerin, kayıtların ve belgelerin tahrif edilmesi, gizlenmesi, muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlenmesi ya da kullanılması gibi fiiller.
- *Üç yıl ila sekiz yıl arası hapis cezası gerektiren vergi kaçakçılığı fiilleri:* Yukarıda belirtilen defter, kayıt ve belgelerin yok edilmesi, defter sayfalarının yok edilmesi, bunların yerine başka yapıtlar konulması, belgelerin tamamen veya kısmen sahte olarak düzenlenmesi veya kullanılması gibi fiiller.
  - *İki yıl ila sekiz yıl arası hapis cezası gerektiren vergi kaçakçılığı fiilleri:* Kanun uyarınca sadece Hazine ve Maliye Bakanlığı ile anlaşmalı kişilerin basması gereken belgelerin, anlaşma olmaksızın basılması veya bunların bilerek kullanılması fiilleri.
  - *Üç yıl ila sekiz yıl arası hapis cezası gerektiren vergi kaçakçılığı fiilleri:* Bu fiiller genel olarak ödeme kaydedici cihazlar üzerinde yapılan yetkisiz müdahalelerle, Kanun’un öngördüğü bilgi ve belgelerin kaydının engellenmesi, bilgilerin değiştirilmesi veya silinmesi, Hazine ve Maliye Bakanlığı’na elektronik ortamda iletilmesi gereken bilgi, belge veya verilerin iletilmesinin engellenmesi gibi fiillerin yanı sıra tütün, tütün mamulleri ve alkol piyasalarında vergi güvenliğini sağlamak amacıyla zorunlu tutulan özel etiket veya işaretlerin kullanılmasının, ayrıca bunlara ilişkin bilgilerin veri merkezine aktarılmasının engellenmesi gibi fiilleri içermektedir.

Vergi kaçakçılığı suçlarında korunan hukuki değer konusu doktrinde tartışmalı olup bu kapsamda bu değer “devletin mali/ekonomik menfaati”, “hazine ve kamu yararı”, mali sistemin güvenilirliğinin korunması”, devletin vergilendirme yetkisinin korunması ve vergi düzeninin sağlanması”, “defter kayıt ve belge düzenine duyulan güvenin sağlanması” olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır (Geçer, 2021: 33). Gerçekten de VUK’un 359. maddesinin gerekçesinde de vurgulandığı üzere vergi hukukunda yaptırım uygulanabilmesi için gereken ana unsur, verginin kayba uğratılması iken, bazı fiiller doğrudan doğruya mali sisteme, belge düzenine tehdit oluşturmakta ve bu yönüyle de mali otoritenin zayıflatılmasına, hatta çöktürülmesine yönelik olarak bireysel ve organize bir şekilde işlenen suç niteliğinde olabilmektedir. Bu durumda vergi kaçakçılığı amacıyla kullanılan belgenin büyüklüğünün ve küçüklüğünün bir önemi bulunmamaktadır (Güler, 2001: 77). Bu nedenle, FATF’ın da öngördüğü şekilde vergi kaçakçılığına aklama suçu bakımından ülkemizde de öncül suçlar arasında yer verilmiş olmasını, vergi kaçakçılığı ile mücadelede de önemli bir avantaj olarak değerlendirmek gerekir. Kuşkusuz vergi kaçakçılığının aklama suçu bakımından öncül suç olarak nitelendirilebilmesi için VUK’un 359.maddesinde sayılan fiillerin işlenmesi suretiyle bir gelir veya malvarlığının edinilmiş olması ya da ödenmesi gereken verginin ödenmemesi ya da eksik ödenmesi nedeniyle malvarlığında beklenen bir azalmanın olmamasını (dolaylı bir menfaat sağlanması) gözden uzak tutmamak gerekmektedir. Örneğin defterlerin, kayıtların ve belgelerin kamu otoritesinden gizlenmesi veya kanunen yetkili olanlara ibraz edilmemesi vergi kaybına sebep olacak bir nitelik taşımadığından, salt bu fiillere bağlı bir suç geliri elde edilmesi mümkün değildir (Kalem, 2012: 124).



Vergi kaçakçılığı fiillerinin TCK'nın 282. maddesinde düzenlenen aklama suçu bakımından öncül suç kapsamında yer almaması gerektiğine yönelik bazı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, vergi kaçakçılığı suçunda gelire kaynaklık eden asıl faaliyet suç oluşturmamakta, ancak VUK'un 359. maddesinde düzenlenmiş olan suç işlenmek suretiyle gelirin vergilendirilmesinden kaçınılmaktadır. Örneğin bir kimsenin yasal bir faaliyetinden elde etmiş olduğu 100 birimlik bir gelirin 40 birimlik vergisinin ödenmemesi faaliyeti yasa dışı, geliri de bir suç geliri haline getirmeyecektir. (Şen & Serdar, 2021). Çakır'a (2023: 320) göre de vergi suçları, TCK'nın 282. maddesinde düzenlenen aklama suçuna uymamakta ve öncül suç niteliği taşımamaktadır. Çünkü aklamada suçtan doğan bir malvarlığı değerinin olması gerekirken, vergi suçlarında yasal ve meşru yollardan elde edilen bir malvarlığı söz konusudur. Ödenmesi gereken vergi tutarının vergi idaresinin bilgisi dışında bırakılması veya herhangi bir şekilde aklamaya tabi tutulması, bu gelirin suç işlenerek edinildiğini göstermemektedir.

Bu görüşleri ileri süren yazarlar tarafından aklama suçuna konu gelire farklı bir perspektiften bakıldığı kanaatindeyiz. Gerçekten de aklama suçu ile hedeflenen, yasal faaliyetlerden elde edilen gelirler olmayacak ve fakat vergi kaçakçılığı gibi vergi kaybının yanı sıra mali sistemin ve otoritenin güçsüz düşürülmesine neden olan suç fiillerinin işlenmesiyle elde edilen gelir veya diğer menfaatler olacaktır. Verginin ödenmesi nedeniyle malvarlığında meydana gelmesi gereken azalmanın gerçekleşmemesi de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Yukarıdaki örnekte 100 birimlik yasal gelir elde eden kişinin VUK'un 359. maddesindeki fiilleri işlemek suretiyle 40 birimlik vergiyi ödememesi, kuşkusuz 100 birimlik geliri yasa dışı hale getirmeyecek, ancak bu fiiller nedeniyle ödemesi gereken ancak ödemediği ve bu nedenle uhdesinde kalan 40 birimlik vergi tutarı suç geliri niteliği kazanacak ve aklamaya konu olabilecektir.

Suç gelirlerinin aklanması ile mücadele tedbirlerinin vergi kaçakçılığı suçları ile mücadele bakımından da etkili olabilmesi için vergi kaçakçılığının mutlak surette aklanmanın öncül suçu olarak dikkate alınması gerekmektedir. Aksi durum, günümüzde küreselleşmenin yaygınlaşması ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerin sağladığı olanaklarla ve özellikle off-shore merkezler kullanılarak gerçekleştirilen vergi kaçakçılığı suçlarına bağlı aklama suçu araştırma ve soruşturmalarına önemli bir engel oluşturacaktır.

VUK'da vergi kaçakçılığı dışında, teknik bakımdan esasen vergi suçu olarak nitelendirilemeyecek diğer bazı fiiller de suç olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda yer alan vergi mahremiyetinin ihlali, mükellefin özel işlerini yapma ve ekim sayım beyanlarını denetlememe suçlarının VUK'da düzenlenmesinden maksat vergi kaybının önüne geçmekten ziyade, vergi idaresinin iyi bir şekilde işlemindeki kamu menfaatine bağlamak gerekmektedir. (Akkaya, 2000: 86). Diğer taraftan bu suçları vergi suçu kapsamında değerlendiren görüşler de bulunmaktadır (Geçer, 2021: 16).

Vergi suçu kapsamında değerlendirilsin ya da değerlendirilmesin, bu suçların büyük bir bölümü TCK'nın 282. maddesinde düzenlenen aklama suçunun öncül suçları

kapsamında yer almaktadır ve bu suçların işlenmesi suretiyle bir gelir veya malvarlığı edinilmiş olması halinde, bunların aklama suçuna konu olması mümkün bulunmaktadır.

#### **4.4. Türkiye’de Suç Gelirlerinin Aklanmasına Karşı Getirilen Tedbirlerin Vergi Uyumuna Üzerine Etkilerine İlişkin Bir Durum Değerlendirmesi**

Suç gelirlerinin aklanmasına karşı uluslararası alanda kaydedilen gelişmelere paralel şekilde ülkemizde de bu suçun önlenmesine ve işlenen suçun tespit edilerek faillerinin cezalandırılmasına yönelik tedbirler uygulanmaktadır. Bu tedbirlerin başta vergi kaçakçılığı suçları ile mücadele olmak üzere genel anlamda vergi uyumunun sağlanması üzerine de kuşkusuz olumlu etkileri bulunmakta, bu etkiler ise öncelikle ekonominin kayıt altına alınmasına sağladığı katkılarla kendisini göstermektedir. Özellikle yükümlülere uygulanması gereken önleyici tedbirler, ticari işlemlerin kayıt altında gerçekleştirilmesini ve şeffaflığın sağlanmasını da gerektirmekte, bu durum ise vergi mükelleflerinin ve vergiye tabi işlemlerin belirlenmesine yönelik çalışmalara destek sağlamaktadır (Mathias & Wardzynski, 2023: 22).

Finansal kuruluşlar, finans-dışı belirli iş ve meslek sahipleri (kuyumcular, emlakçılar, noterler, serbest muhasebeciler, serbest muhasebeci mali müşavirler, yeminli mali müşavirler ile finansal piyasalarda denetim yapan bağımsız denetim kuruluşları) ile diğer yükümlülere (antikacılar, spor kulüpleri, kargo şirketleri, kripto (sanal) varlık hizmet sağlayıcılar ve diğerleri) uygulanması zorunlu olan önleyici tedbirler, 5549 sayılı Kanun (*Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun*), Tedbirler Yönetmeliği (*Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik*) ve Uyum Yönetmeliği (*Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uyum Programı Hakkında Yönetmelik*) ile bu Kanun ve Yönetmeliklere dayalı olarak çıkarılan Tebliğlerle kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir.

Aklama suçunun önlenmesinin yanı sıra vergiye uyumun sağlanmasına da katkısı olan önleyici tedbirler, müşterinin tanınması, şüpheli işlemlerin bildirilmesi ve diğer önleyici tedbirler başlıkları altında incelenebilir.

##### **4.4.1. Vergi Uyumunun Sağlanmasına Etki Eden “Müşterinin Tanınması” Tedbirleri**

5549 sayılı Kanun öncelikle yükümlülerin işlem yapmadan önce müşterilerinin kimliklerini tespit etmelerini ve bu kapsamda gerekli olan diğer tedbirleri almalarını gerektirmektedir (md. 3). Tedbirler Yönetmeliği’nin 5. maddesi kapsamında yükümlülere kimlik tespitinin aşağıdaki durumlarda yapılması gerekmektedir:

- Hesap açılması, kredi, kiralık kasa, finansal kiralama, finansman, faktöring, hayat sigortası, bireysel emeklilik gibi hizmetler nedeniyle sürekli iş ilişkisi tesis edildiği durumlarda herhangi bir tutara bağlı olmaksızın,

- Arıza işlemlerde işlem tutarının 185.000 TL veya üzeri, elektronik transfer işlemlerinde ise 15.000 TL veya üzeri olması halinde (birbiriyle bağlantılı işlemlerde toplam tutar dikkate alınmaktadır),
- Şüpheli işlemlerin bildirilmesini gerektiren durumlar ile daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterli ve doğruluğuna ilişkin şüphe duyulduğunda (tutar gözetmeksizin).

Yukarıda belirtilen durumlarda müşterilerin yanı sıra müşteri adına/hesabına hareket eden kişilerin de kimliğinin tespit edilmesi, ayrıca işlemin gerçek faydalanıcısının<sup>10</sup> belirlenmesi için tedbir alınması gerekmektedir. Bunun dışında müşterinin yakından tanınmasını teminen, kurulan iş ilişkisinin amacı ve mahiyeti ile gerçek kişi müşterilerin iş ve mesleğine dair bilgilerin de temin edilerek kayıt altına alınması zorunluluğu bulunmaktadır.

Müşterinin tanınması kapsamında, vergi uyumu bakımından önem taşıyan diğer bazı tedbirler şunlardır:

- Kimlik tespiti gerektiren işlemlerde, kendi adına ancak başkasının hesabına hareket eden kişilerin, işlem yapılmadan önce kimin hesabına hareket ettiğini yükümlülere yazılı olarak bildirmesi gerekmektedir (5549 sayılı Kanun'un 15.maddesi uyarınca).
- Yükümlülerin karmaşık, olağan dışı büyüklükte, makul bir hukuki veya ekonomik amacı olmayan işlemlere özellikle dikkat etmeleri, bu işlemlerin amacı hakkında bilgi edinmek için gerekli tedbirleri almaları ve edinilen bilgi ve belgeleri muhafaza etmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda, müşterilerin gerçekleştirdikleri işlemlerin müşterinin rutin profili (mesleği, ticari faaliyeti, iş geçmişi, mali durumu, risk seviyesi, fonlarının kaynağı gibi) ile uyum içinde olup olmadığını sürekli olarak izlemeleri, buna ilişkin bilgi, belge ve kayıtları güncel tutmaları zorunludur (Tedbirler Yönetmeliği'nin 18 ve 19. maddeleri uyarınca).
- Kimlik tespitini gerektiren durumlarda kimlik tespiti yapılamaması veya iş ilişkisinin amacı hakkında yeterli seviyede bilgi edinilememesi durumunda yükümlülerin iş ilişkisi tesis etmeleri ve talep edilen işlemi gerçekleştirmeleri yasaklanmıştır (Tedbirler Yönetmeliği'nin 22. maddesinin birinci fıkrası uyarınca).
- Yükümlülerden finansal kuruluşlar ile finans-dışı belirli iş ve meslek sahipleri risk temelli yaklaşım çerçevesinde risk seviyesini yüksek olarak belirledikleri durumlarda daha sıkı tedbir uygulamak durumundadırlar. Bu kapsamda müşteri hakkında ilave bilgi edinmek, mevcut bilgilerin güncelleme sıklığını artırmak, kurulan iş ilişkisinin mahiyeti, yapılan işleme konu malvarlığının ve müşteriye ait fonların kaynağına ilişkin daha fazla bilgi edinmek gibi tedbirleri de kısmen ya da

---

<sup>10</sup> Gerçek faydalanıcı yükümlü nezdinde işlem gerçekleştiren gerçek kişileri, adına işlem yapılan gerçek kişi, tüzel kişi veya tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri nihai olarak kontrolünde bulunduran ya da bunlar üzerinde nihai nüfuz sahibi olan gerçek kişi veya kişileri ifade etmektedir [Tedbirler Yönetmeliği md. 3(1)(h)].

tamamen uygulamaları beklenmektedir (Tedbirler Yönetmeliği 26/A maddesi uyarınca).

Tedbirler Yönetmeliğinde düzenlenen tedbirlerin yanı sıra Uyum Yönetmeliği uyarınca finansal kuruluşların aklama suçunun önlenmesi bakımından 5549 sayılı Kanun ve ilgili diğer düzenlemelere uyum sağlamak için risk temelli bir yaklaşım çerçevesinde bir uyum programı oluşturmaları ve bu programın bileşenleri olarak kurum politika ve prosedürlerini oluşturmaları; risk yönetiminin yanı sıra izleme-kontrol faaliyetleri yürütmeleri, bir uyum görevlisi atamaları ve uyum birimi oluşturmaları, eğitici faaliyetler düzenlemeleri ve iç denetim faaliyetleri yürütmeleri gerekmektedir. Bu şekilde müşterinin tanınması tedbirlerinin yanı sıra aklama suçunun önlenmesinde diğer tedbirlerin de daha sistemli ve kapsayıcı bir şekilde uygulanması sağlanabilmektedir.

Yukarıda belirtilen tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanması durumunda, vergilendirmenin en önemli unsurlarından olan gerçek vergi mükelleflerinin, vergilendirilmesi gereken iş ve işlemler ile vergilendirilebilir gelir ve diğer varlıkların tespitine imkân sağlayacak önemli bilgiler elde edilebilecektir.

VUK'da yapılan düzenlemelere göre vergilendirme işleminde vergiyi doğuran olay ile bu olaya ilişkin işlemlerin gerçek mahiyeti esas olup, bunlar yemin dışında her türlü delil kullanılarak ispatlanabilmektedir. Vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın gerçekleşmesi veya hukuksal durumun tekemmülü ile ortaya çıkan vergiyi doğuran olayın kanunlarla yasaklanmış bulunması vergi mükellefiyetini veya sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Diğer taraftan vergi mükellefi vergi kanunları uyarınca kendisine vergi borcu düşen gerçek veya tüzel kişi olup, bunun için kanuni ehliyet şartı bulunmamaktadır. Mükellefin ölmesi halinde kendisine düşen ödevler mirası reddetmeyen kanuni ve mansup mirasçılara geçmektedir.

Aklama suçunun önlenmesi kapsamında yükümlülerce edinilen/edinilmesi gereken müşteri, müşteri adına veya hesabına hareket edenler ile gerçek faydalanıcıların kimlik bilgileri, gerçek kişi müşterilerin iş ve mesleğine ilişkin bilgiler, karmaşık ve olağandışı tutarlardaki işlemlerin yanı sıra hukuki ve ekonomik olarak makul bir amacı olmayan işlemlere yönelik olarak edinilmesi gereken ilave bilgiler; ayrıca müşterilerin ticari faaliyetlerinin, mali durumlarının ve risk profillerinin devamlı olarak izlenmesi, riskli görülen durumlarda müşterilerin iş ilişkisinin mahiyeti, işleme konu malvarlığı ve müşteriye ait parasal tutarların kaynağı hakkında ilave bilgi temin edilmesi yükümlülüklerinin etkili bir şekilde yerine getirilmesi vergilemeye ilişkin olarak aşağıdaki süreçlere önemli katkı sağlayacaktır:

- Vergiyi doğuran olayın ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen işlemlerin gerçek niteliğinin ortaya konulması,
- vergiye tabi yasal faaliyetlerden elde edilen varlık ve kazançların yanı sıra vergilendirilmesi gereken ve yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelir ve varlıkların belirlenmesi,

- paravan kişi veya şirketleri kullanarak vergiye ilişkin yükümlülüklerini ve vergi borcunu yasa dışı bir şekilde başkalarına devreden, ancak vergi kanunlarına göre “gerçekten” kendisine vergi borcu düşen vergi mükelleflerinin tespit edilmesi,
- riskli olarak görülen gerçek ve tüzel kişilere uygulanan sıkı tedbirler yoluyla bunların iş ve işlemlerinin gerçek mahiyeti ile vergilendirilmesi gereken gerçek gelirlerinin belirlenmesi.

#### **4.4.2. Şüpheli İşlemlerin Bildirilmesinin Vergi Uyumunun Sağlanmasına Katkıları**

Aklama suçuna karşı en etkili ve önemli tedbirlerden bir diğeri şüpheli işlemlerin bildirilmesidir. Yapılan işlemlere konu malvarlığının kaynağının yasa dışı olmasından veya bu malvarlığının yasal olmayan amaçlarla kullanıldığından şüphelenen yükümlülerin, işlem teşebbüs halinde kalsa dahi bu durumu MASAK’a bildirmeleri zorunludur.

Görev ve yetkileri 1 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 231.madesinde düzenlenen MASAK, uluslararası standartlara uygun şekilde ülkemizde mali istihbarat birimi olarak görev yapmakta ve aklama suçunun önlenmesi bakımından bu yönüyle üç temel fonksiyon icra etmektedir; (i) bilgi/veri toplamak, (ii) bilgi/veri analizi ve (iii) istihbarat/analiz sonuçlarının ilgili birimleri dağıtımı.

Şüpheli işlem bildirimleri MASAK’ın bilgi/veri kaynakları arasında ilk sırada yer almakta ve büyük önem taşımaktadır. 5549 sayılı Kanun’da ve Tedbirler Yönetmeliği’nde yapılan düzenlemeler dikkate alındığında şüpheli işlem bildirimine ilişkin olarak öne çıkan hususlar şunlardır:

- Şüpheli işlemler yükümlüler tarafından, herhangi bir tutara bağlı olmaksızın 10 iş günü içinde (şüphenin oluştuğu tarihten itibaren) MASAK’a iletilmesi gerekmektedir.
- MASAK yükümlülere yardımcı olması bakımından şüpheli işlem tipleri belirlemeye ve bildirimlere yönelik rehberler çıkarmaya yetkili bulunmaktadır.
- Şüpheli işlem bildiriminde bulunan yükümlülerin, buna dair denetim elemanları ve mahkemeler haricindeki kimselere bilgi vermesi mümkün değildir.
- Şüpheli işlemleri bildiren kişiler için herhangi bir hukuki ve cezai sorumluluk bulunmamaktadır.

Şüpheli işlemlerin bildirilmesi yükümlülüğünü yerine getirilmesinde yükümlülere yol gösterici olması bakımından MASAK bankalara, diğer finansal kuruluşlar ile yükümlü gruplarına yönelik sektörel rehberler yayımlanmıştır. Bu rehberlerde bildirimde dair esas ve usullerin yanı sıra, suçlara ilişkin şüphe kategorileri ve şüpheli işlem tiplerine de yer verilmiştir. (MASAK, 2019: 16). Bu tipler kılavuz niteliğinde olup, şüpheli işlemlerin belirlenmesinde yükümlülere yardımcı olunması amacıyla ortaya konulmuştur.

Bankalara yönelik olarak hazırlanan Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi’nde 33 adet şüphe kategorisi belirlenmiş, “vergi kaçırma” VUK’un 359. maddesine yapılan atıfla bu

kategoriler arasında sayılmıştır. Bu durum, vergi kaçakçılığının aklama suçu bakımından önemli bir öncül suç olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir. Şüpheli işlem tipleri ise müşteri profiline, işlemlere (bankacılık işlemleri dahil), terör örgütleri ile bağlantılı işlemlere ve kâr amacı olmayan kuruluşlara ilişkin tipler olarak sınıflandırılmış olup, bunlar arasında vergi suçları işlendiğine işaret edebilecek şüpheli işlem tipi örnekleri şunlardır (MASAK, 2019: 21-26):

- Müşterilerin iş ve meslekleri, mali durumları ile gerçekleştirdikleri işlemler arasında makul bir oranın bulunmaması.
- Şirketlerin, sektördeki diğer şirketlere göre olağan dışı sermaye, hisse, yönetim ve istihdam yapısına sahip olması.
- Ticari faaliyet kapsamında tekrarı olağan olan işlemlerin münferit kalması; sık yapılmayan işlemlerin ise sürekli bir şekilde tekrarlanması.
- İşlemin makul bir hukuki veya ekonomik gerekçesinin bulunmaması.
- Müşterinin faaliyet, meslek, kimlik ve iletişim bilgilerini vermekte isteksiz olması, işlemin amacına veya fonun kaynağına ilişkin bilgi vermekten kaçınmaya çalışması.
- Müşterinin makul bir sebep olmaksızın çok sayıda kişi adına hesap açtırmak istemesi, üçüncü kişiler adına açılan hesaplara sürekli olarak nakit para yatırması veya hesaplardan para çekmesi.
- Müşterinin hesaplarında; profili ile uyumlu olmayan dikkat çekici tutarlarda sık sık nakit işlemler yapması.
- İşletme ile açık bir şekilde bağlantısı olmayan kişilerin, işletme hesaplarına, ticari amaçla yapılmadığı aşikar olan tutarda nakit yatırması veya hesaplardan para çekmesi.
- Müşterinin profili ile uyumlu olmayacak fazla sıklıkta ve tutarda yurt içi / yurt dışı elektronik fon transferler yapması.

Öte yandan, yükümlülere yapılan işlemlerde, işleme konu malvarlığının aklama ile bağlantısı olduğundan şüphelenilmesi halinde, MASAK tarafından şüpheyi teyit ve vakayı analiz etmek ya da analiz sonuçlarını yetkili makamlara göndermek maksadıyla bu işlemler Hazine ve Maliye Bakanı tarafından askıya alınabilmektedir (5549 sayılı Kanun’un 19/A maddesi uyarınca). Yapılan düzenlemeye göre yükümlülerin bu kapsamda şüpheli işlem bildirimlerini, erteleme talebi ve gerekçeleri ile birlikte MASAK’a göndermeleri gerekmektedir. Bunun dışında MASAK tarafından re’sen veya yabancı ülke talepleri uyarınca da işlemlerin askıya alınması mümkün bulunmaktadır.

MASAK’ın mali istihbarat birimi olarak yerine getirdiği fonksiyonlar bakımından vergi kaçakçılığı ve/veya vergi kaçakçılığı ile bağlantılı olabilecek uygulama sonuçlarına bakıldığında MASAK’a önemli bilgi/veri akışı olduğu ve yapılan analiz çalışmaları sonucunda da vergi idaresi ile önemli ölçüde bilgi paylaşımında bulunduğu görülmektedir.

(i) *Bilgi/veri toplama*: MASAK’a şüpheli işlem bildirimlerinin yanı sıra, adli/kolluk makamlarından araştırma talepleri intikal etmekte ve ayrıca kişisel/kurumsal ihbarlarda

bulunmaktadır. Mevcut verilere göre son üç yıllık dönemde MASAK’a intikal eden şüpheli işlem bildirimleri, işlem erteleme talepli şüpheli işlem bildirimleri ve bunlar içinde vergi kaçakçılığı ile bağlantılı olanların ağırlıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

**Tablo: 2**  
**Şüpheli İşlem Bildirimlerine İlişkin İstatistikler (2021-2023)**

	2021	2022	2023
Toplam şüpheli işlem bildirim sayısı (adet)	504.995	425.322	601.555
- Vergi kaçakçılığı şüphesi ile bildirilenler (%)*	14.81	40.95	28,00
- Başkası hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi (%)	3,93	12,16	10
İşlem erteleme talepli toplam şüpheli işlem bildirim sayısı (adet)	7.218	4.906	15.441
- Ertelenen toplam işlem sayısı (adet)	4.663	2.281	3.386
- Vergi kaçakçılığı şüphesiyle ertelenen işlem sayısı (adet)	-	208	204

\* Bir şüpheli işlem bildirim formlarında yükümlülere birden fazla şüphe kategorisi işaretlenebildiğinden, şüphe kategorileri toplamı, şüpheli işlem bildirim sayısından fazla olabilmektedir. Buradaki oran şüphe kategorileri toplamı içindeki ağırlığı göstermektedir.

Kaynak: MASAK 2021, 2022 ve 2023 Yıllık Faaliyet Raporları.

Tablodan görüleceği üzere bildirilen şüpheli işlemlerin çok önemli bir bölümünde vergi kaçakçılığı şüphesi bulunmaktadır. Son üç yılda MASAK’a bildirilen toplam 1.531.872 adet şüpheli işlemin en az 417.390’ı (yaklaşık %28’i) vergi kaçakçılığı suçuna işaret etmektedir ki bu sayı vergi kaçakçılığı suçları ile mücadele için de önemli bir veri kaynağı niteliğindedir. Bu durum başta bankalar olmak üzere finansal kuruluşlarda vergi kaçakçılığına bağlı şüpheli işlemlere ilişkin farkındalığın da yüksek olduğunu göstermektedir. Kaldı ki, vergi kaçakçılığı dışında şüphe kategorisi “başkası hesabına işlem yapıldığının beyan edilmemesi” olarak belirtilen ve bu nedenle vergi kaçırma ile bağlantılı olabilecek şüpheli işlem bildirim sayısı da en az 131.720 olup, azımsanmayacak bir büyüklük olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, son iki yıllık (2022, 2023) dönemde vergi kaçakçılığı suçu şüphesiyle Hazine ve Maliye Bakanı tarafından ertelenen işlem sayısı 412 olup, ertelenen toplam işlem sayısının %7,2’sine tekabül etmektedir.

Şüpheli işlem bildirimleri dışında adli/kolluk makamları tarafından MASAK’a gönderilen araştırma talepleri ve diğer ihbarlar içerisinde vergi kaçakçılığı şüphesini içeren talep ve ihbarların ihmal edilebilecek düzeyde düşük olduğu görülmektedir (2021-2023 döneminde yapılan 38.652 adet talep ve ihbar toplamının sadece 220 adedi). (MASAK 2021, 2022 ve 2023 yılı Faaliyet Raporları). Bunu da vergi kaçakçılığı suçları ile mücadele ve buna ilişkin talep ve ihbarların asıl adresinin vergi idaresi olduğu düşünüldüğünde, doğal bir netice olarak karşılamak gerekir. Bu talep ve ihbarlarda ayrıca şüpheli para hareketleri, kaynağı belirsiz kazançlar, gerçek faydalanıcının gizlenmesi, paravan şirket kurulması gibi vergi kaçakçılığına işaret edebilecek durumların da yer aldığını gözden uzak tutmamak gerekmektedir.

*ii. Bilgi/veri analizi:* MASAK’a intikal ettirilen bilgi ve veriler, çeşitli kaynaklardan elde edilen ilave bilgilerden de yararlanılarak vaka bazlı operasyonel analize veya yığın veriler üzerinde stratejik analize tabi tutulmaktadır. Yapılan neticesinde sonucu son üç yılda sonuçlanan analiz dosyalarının sayısı ile bunlar içerisinde vergi kaçakçılığı bağlantılı olanların görece ağırlığı şu şekildedir:

**Tablo: 3**  
**MASAK Tarafından Gerçekleştirilen Analizler (2021-2023)**

	2021	2022	2023
Sonuçlanan analiz dosyası (adet)	16.339	7.140	5.261
- Vergi kaçakçılığı bağlantılı olanlar (%)	0,94	1,00	-

Kaynak: MASAK 2021, 2022 ve 2023 yılı Faaliyet Raporları.

Yukarıdaki tablodan, sonuçlanan analiz dosyaları içerisinde vergi kaçakçılığı bağlantılı olanların görece ağırlığının ortalama %1'ler civarında olduğu görülmektedir. Son üç yılda ortalama %28'i vergi kaçakçılığı şüphesiyle MASAK'a gönderilen şüpheli işlem bildirimlerinin analizi sonucunda yine vergi kaçakçılığı bağlantılı analiz dosyalarının %1 olması, analizlerde önceliğin diğer suçlarla bağlantılı dosyalara verildiğini (Anayasayı ihlal, yasama organına karşı suçlar, silahlı örgüt, terör ve terörün finansmanı, yasa dışı bahis gibi) göstermektedir.

(iii) *İstihbarat/analiz sonuçlarının ilgili birimleri dağıtımı*: Yapılan analizlere dayalı olarak üretilen istihbarat ve analiz sonuçları MASAK tarafından farklı içeriklerle düzenlenen muhtelif raporlar ve bilgi notları aracılığıyla adli makamlara, kolluk makamlarına veya ilgili diğer kamu kurumlarına iletilmektedir. Buna ilişkin istatistikler şu şekildedir:

**Tablo: 4**  
**MASAK Tarafından Gerçekleştirilen Bilgi Paylaşımları (2021-2023)**

	2021	2022	2023
Hazırlanan Rapor Sayısı	6.470	4.319	3.235
Hazırlanan Bilgi Notu Sayısı	868	621	626
Toplam	7.338	4.940	3.861

Kaynak: MASAK 2021, 2022 ve 2023 yılı Faaliyet Raporları.

Hazırlanan rapor ve bilgi notları görev alanları dikkate alınarak emniyet makamları, adli birimler, denetim kurumları ve diğer kamu kurumlarının yanı sıra vergi idaresi ile de paylaşılmaktadır. Bu rapor veya bilgi notlarının şüphe kategorisi ve/veya paylaşılan kurumlar bakımından bir tasnifi yapılmadığından, vergi kaçakçılığı bağlantılı ve/veya vergi idaresi ile yapılan paylaşımlara ilişkin istatistik veriler bulunmamaktadır. Bununla birlikte sadece işlem erteleme talepli olarak bildirilen şüpheli işlemlere ilişkin olarak yapılan analizler sonucu hazırlanan ve adli/kolluk makamları ile yapılan paylaşımlara ilişkin mevcut istatistik veriler şu şekildedir:

**Tablo: 5**  
**İşlem Erteleme Talepli Şüpheli İşlem Bildirimlerine Dayalı Bilgi Paylaşımları (2021-2023)**

	2021	2022	2023
Adli/kolluk makamları ile paylaşılan rapor, bilgi notu sayısı (adet)	749	584	534
- Vergi kaçakçılığı bağlantılı olanlar (adet)	46	47	34

Kaynak: MASAK 2021, 2022 ve 2023 yılı Faaliyet Raporları.



Adli/kolluk makamları ile paylaşılan vergi kaçakçılığı bağlantılı rapor ve bilgi notu sayısının da toplam paylaşımlar içinde azımsanmayacak bir büyüklüğe sahip olduğu görülmektedir.

Aklama suçunun yanı sıra öncül suçların önlenmesi veya işlenen suçların tespitinde çok önemli bir veri kaynağı olan şüpheli işlem bildirimlerinden, atılabilecek bazı ilave adımlarla vergi suçları ile mücadelede daha etkili bir şekilde yararlanabilmek mümkündür. Bu adımlar şunlardır:

- Vergi suçları ile bağlantılı şüpheli işlem bildirimlerine ilişkin olarak vergi idaresi ile daha fazla bilgi paylaşımı yapılabilir. MASAK’a gönderilen şüpheli işlem bildirim rapor sayıları ile, bunlardan vergi suçları bağlantılı analiz sayılarına bakıldığında, önemli miktarda verinin değerlendirilemediği görülmektedir. Vergi kaçakçılığının yanı sıra vergi kabahati niteliğindeki ihlallerin tespitinde, ayrıca vergi denetimi planlaması için gerçekleştirilecek risk analizlerinde de çok önemli işlevi olabilecek bu verilerin bütünüyle vergi idaresinin erişimine imkân sağlayacak yöntemler geliştirilmelidir.
- Yükümlü gruplarına yönelik olarak hazırlanan şüpheli işlem bildirim rehberlerinde vergi suçlarından kaynaklanabilecek aklama vakalarına ilişkin daha spesifik şüpheli işlem tiplerine yer verilmeli, hatta sadece bu konuya özgü örnek olaylarla desteklenen rehberler hazırlanmalıdır. Bu durum şüpheli işlem bildirim sayılarını artıracığı gibi, kalitesinin de yükselmesine katkı sağlayacaktır.
- MASAK’ın mevcut finansman ve insan kaynağı ile bilgi işlem kapasitesi dikkate alınarak, vergi suçları ile bağlantılı daha fazla operasyonel ve özellikle stratejik analizler gerçekleştirilmelidir. Hazine ve Maliye Bakanlığı içerisinde teşkilatlanan MASAK’ın meslek personelinin bir bölümünün vergi müfettişlerinden oluşması, bu yöndeki analizler bakımından bir avantaj oluşturmaktadır.

#### **4.4.3. Vergi Uyumunun Sağlanmasına Katkı Sağlayabilecek Diğer Tedbirler**

Aklama suçunun önlenmesine ilişkin olarak yapılan düzenlemeler çerçevesinde, yükümlülerin belge ve kayıtlarını sekiz yıl süreyle muhafaza ve talep halinde yetkililere ibraz etme yükümlülüğü; kamu kurumları dahil gerçek ve tüzel kişilerin MASAK ve denetim elemanlarınca talep edilecek bilgi ve belgeleri verme zorunluluğu; yükümlülük denetimi yapmakla görevli denetim elemanlarının, vergi kaçakçılığı bağlantılı şüpheli bir işlemin bildirilmemesi gibi ihlalleri MASAK’ın yanı sıra vergi idaresine de ihbar sorumlulukları genel olarak vergi uyumunun sağlanmasına ve özellikle vergi suçlarının önlenmesi veya ortaya çıkarılmasına katkısı olabilecek tedbirler arasında yer almaktadır.

Ayrıca ceza hukukumuzda yer alan ve aklama suçunun ortaya çıkarılması için gerekli soruşturma ve kovuşturmanın yapılmasına, suç faillerinin cezalandırılmasına, suç gelirlerine el konulmasına ve müsadere edilmesine yönelik bastırıcı tedbirlerin, vergi suçlarının aklama bakımından öncül suç niteliğinde olması nedeniyle vergi suçları ile mücadeleye de kuşkusuz olumlu yansımaları olacaktır.

## 5. Sonuç

Suçtan kaynaklanan gelirlerin aklanması ve vergi suçları, ekonomik, siyasi ve sosyal yapılar üzerindeki büyük ölçekli olumsuz etkileri nedeniyle, ülkelerin mücadelede öncelik vermeleri gereken finansal suçlardır. Her iki suç arasındaki benzerlikler ve karşılıklı etkileşim, özellikle de vergi kaçakçılığının aklamanın öncül suçları arasında yer alması, aklamaya karşı getirilen tedbirlerin öncül suçlar üzerindeki azaltıcı etkileri nedeniyle vergi kaçakçılığı ile mücadeleye de katkı sağlaması beklenmektedir. Müşterinin tanınması ve şüpheli işlemlerin bildirilmesi gibi önleyici nitelikteki tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasıyla elde edilecek bilgi ve verilerin vergi mükelleflerinin belirlenmesi, vergilendirilebilir gelirlerin, servet unsurlarının ve faaliyetlerin ortaya çıkarılmasının yanı sıra vergi suçlarının önlenmesi veya işlenen suçların tespit edilerek faillerinin cezalandırılmasındaki katkı potansiyeli oldukça büyüktür. Dahası bu tedbirler, finansal sistemde gerçekleştirilen işlemlerin, işleme taraf olan ve/veya lehine işlem yapılan ya da işlemin gerçek faydalanıcısı durumunda olan kişilerin kayıt altına alınmasını, işlemlerin sürekli izlenmesini, riskli durumlarda daha sıkı tedbirler alınmasını gerektirdiğinden, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasına da destek sağlamaktadır.

Global finansal sistemin önemli aktörlerinden biri olan ülkemizde de, uluslararası standartlara uygun şekilde aklama fiilleri suç haline getirilerek, bunların önlenmesi ve bastırılmasına yönelik tedbirler uygulamaya konulmuştur. TCK'da düzenlenen aklama suçunun öncül suçları arasında VUK'da düzenlenen vergi kaçakçılığı suçları da yer almaktadır. Dolayısıyla vergi kaçakçılığı suçları işlenerek sağlanan her türlü gelir, menfaat veya varlıklar, aklama suçuna konu olabilmektedir. Bu nedenle, vergi suçları ile mücadelede ve genel olarak vergi uyumunun sağlanmasında, başta müşterinin tanınması ve şüpheli işlemlerin bildirilmesi olmak üzere, 5549 sayılı Kanun ve buna bağlı ikincil mevzuatta düzenlenen önleyici tedbirlerden daha etkin bir şekilde yararlanılmalıdır.

Bu amaçla politika yapıcıların önceliği aklama ve vergi suçlarına karşı, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasına yönelik tedbirleri de içerecek şekilde bütüncül bir yaklaşımla ortak bir mücadele stratejisi geliştirmek olmalıdır. Bu kapsamda:

- Ortak stratejiye yönelik veri üretimi ve kullanımını da içerecek şekilde vergi idaresi ile MASAK arasındaki kurumsal işbirliği güçlendirilmeli,
- Vergi idaresine vergi suçları ile bağlantılı aklama suçunun analiz sorumluluğu verilmeli ve bunu teminen uzmanlık ve bilgi işleme kapasitesi artırılmalı,
- MASAK tarafından toplu/büyük verinin işlenmesini gerektiren stratejik analiz çalışmalarına daha fazla kaynak tahsis edilmeli,
- Başta bankalar olmak üzere finansal kuruluşların vergi suçları ile bağlantılı aklamaya karşı farkındalıkları daha üst seviyelere çıkarılmalı ve
- Aklama ve vergi suçları ile uluslararası alanda da mücadelenin önemine binaen, vergi idareleri ile mali istihbarat birimleri arasında doğrudan bilgi paylaşımının altyapısı oluşturulmalı ve özendirilmelidir.

Uygulamada etkinliğini artırılmasına yönelik olarak da MASAK tarafından alınan vergi suçları bağlantılı şüpheli işlem bildirimlerine vergi idaresinin elektronik ortamda erişimi; erişim sağlanan bilgilerin vergi ve aklama suçlarının analizinin yanı sıra vergi denetimlerinde hedeflenen gerçek ve tüzel kişiler ile iş ve işlemlerin belirlenmesinde yararlanılması ve bu çalışmalara yönelik metodolojinin oluşturulması; finansal kuruluşların şüpheli işlem bildirimlerinde kalitenin artırılmasına yönelik olarak vaka örnekleriyle desteklenen farkındalık artırıcı faaliyetler organize edilmesi ve bu maksatla rehberler hazırlanması ve bu kuruluşların müşterileriyle kurdukları iş ilişkisi çerçevesinde gerçekleştirilen işlemlerin izlenmesi sürecinde, müşterilerin vergi mükellefiyetine, vergilendirilebilir gelir, varlık ve işlemlerin belirlenmesine yönelik kontrol ve denetimlerine de ağırlık verilmesi gibi tedbirlerin alınması önem taşımaktadır. Aklama ve vergi kaçakçılığı suçları adli nitelikte suçlar olduğundan ve suçların tespitinde kolluk yetkilerinin de kullanılması önem taşıdığından, özellikle vergi kaçakçılığı bağlantılı aklama suçu soruşturmalarında MASAK, vergi idaresi ve kolluk arasındaki yakın işbirliği ve koordinasyonun sağlanması da dikkate alınmalıdır.

### Kaynaklar

- AB (2018), *2018/1673 No.lu Direktif* (23.10.2018), <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1673>>, 22.02.2024.
- Akdoğan, A. (2003), *Kamu Maliyesi*, 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akkaya, M. (2000), “Vergi Mahkemesi ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Etkileşimi Üzerine Bir İnceleme”, *AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 49/1, 85-96.
- Batur, N. (2019), “Vergi Suç ve Cezalarının Etkinliği”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (142), 181-210.
- Bianco, A. (2022), “Why it is not a shame to evade tax in Italy”, *Quaderni di Sociologia*, 89(LXVI), 23-45.
- Blum, J.A. et al. (1998), *Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering*, United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention, Global Programme Against Money Laundering, New York.
- Broek, V.D. & H. Addink (2013), “Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing from a Good Governance Perspective”, *Research Handbook on Money Laundering*, 368-378.
- Çakır, K. (2023), *Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Çelik, K. vd. (2000), *Karapara Aklama, Tanımı, Aşamaları, Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar*, MASAK Yayın No.1, Ankara.
- Egmont Group (2017), *Egmont Group of Financial Intelligences Units Operational Guidance for FIU Activities and the Exchange of Information*, <[https://egmontgroup.org/wp-content/uploads/2021/09/Egmont\\_Group\\_of\\_Financial\\_Intelligence\\_Units\\_Operational\\_Guidance\\_for\\_FIU\\_Activities\\_and\\_the\\_Exchange\\_of\\_Information.pdf](https://egmontgroup.org/wp-content/uploads/2021/09/Egmont_Group_of_Financial_Intelligence_Units_Operational_Guidance_for_FIU_Activities_and_the_Exchange_of_Information.pdf)>, 04.03.2024.
- Egmont Group (2020), *Money Laundering of Serious Tax Crimes, Enhancing Financial Intelligence Units' Detection Capacities and Fostering Information Exchange*, <[https://egmontgroup.org/wp-content/uploads/2021/09/2020\\_Public\\_Bulletin\\_Money\\_Laundering\\_of\\_Serious\\_Tax\\_Crimes.pdf](https://egmontgroup.org/wp-content/uploads/2021/09/2020_Public_Bulletin_Money_Laundering_of_Serious_Tax_Crimes.pdf)>, 20.02.2024.

- Ercan, T. (2021), “Vergi Ceza Hukukunda Vergi Suçları Kapsamında Cezayı Etkileyen Hususlar”, *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21/3, 545-571.
- Erginay, A. (1992), *Kamu Maliyesi*, Savaş Yayınları, 14. Baskı, Ankara.
- Erkuş, H. & K. Karagöz (2009), “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Kaybının Tahmini”, *Maliye Dergisi*, 156, 126-140.
- FATF (2012-2023), *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*, <[www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html](http://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html)>, 04.03.2024.
- FATF (2018), *Professional Money Laundering*, <[www.fatf-gafi.org/publications/methodandtrends/documents/professional-money-laundering.html](http://www.fatf-gafi.org/publications/methodandtrends/documents/professional-money-laundering.html)>, 03.03.2024.
- FATF (2022), *Report on the State of Effectiveness Compliance with FATF Standards*, <[www.fatf-gafi.org/publications/documents/effectiveness-compliance-standards.html](http://www.fatf-gafi.org/publications/documents/effectiveness-compliance-standards.html)>, 04.03.2024.
- FATF (2024), *What is money laundering?*, <<https://www.fatf-gafi.org/en/pages/frequently-asked-questions.html#tabs-36503a8663-item-6ff811783c-tab>>, 22.02.2024.
- Geçer, A.E. (2021), “Vergi Usul Kanunu’nda Sahte Belge ve Muhteviyatı İtibarı ile Yanıltıcı Belge Düzenleme ve Kullanma Suçları”, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güler, K. (2001), “Kayıtdışı Ekonomi ile Bağlantısı Yönüyle Vergi Suçları ve Karapara Aklama”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kalem, M. (2012), “Karapara Aklama ile Mücadele Amacıyla Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Getirilen Tedbirlerin Vergi Suçları ile Mücadeleye Etkileri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kemsley, D. et al. (2021), “Tax evasion and money laundering: a complete framework”, *Journal of Financial Crime*, 29(2), 589-602.
- Kırbaş, S. (2004), *Vergi Hukuku, Temel Kavramlar, İlkeler ve Kurumlar*, Siyasal Kitabevi, 16. Baskı, Ankara.
- MASAK (2019), *Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi (Bankalar)*, <[https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/02/MSK-RHB-SIB-001-1.4-2\\_1k1s.pdf](https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/02/MSK-RHB-SIB-001-1.4-2_1k1s.pdf)>, 04.04.2024.
- MASAK (2021), *Faaliyet Raporu 2021*, <<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2022/03/Faaliyet-Raporu-2021.pdf>>, 05.04.2024.
- MASAK (2022a), *Ulusal Risk Değerlendirmesi (Özet), Kara Paranın Aklanması ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele*, <<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2023/08/URD.pdf>>, 13.03.2024.
- MASAK (2022b), *Faaliyet Raporu 2022*, <<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2023/04/2022-Faaliyet-Raporu.pdf>>, 05.04.2024.
- MASAK (2023), *Faaliyet Raporu 2023*, <<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2024/04/Faaliyet-Raporu-2023.pdf>>, 24.04.2024.
- Mathias, E. & A. Wardzynski (2023), “Leveraging AML Measures to Improve Tax Compliance”, *IMF Working Paper No: 2023/083*.

- OECD (2015), *Improving Co-operation Between Tax and Anti-Money Laundering Authorities*, <<https://www.oecd.org/ctp/crime/report-improving-cooperation-between-tax-anti-money-laundering-authorities.pdf>>, 11.12.2023.
- OECD (2017), *Fighting Tax Crime: The Ten Global Principles*, <<http://www.oecd.org/tax/crime/fighting-tax-crime-the-ten-global-principles.htm>>, 04.03.2024.
- OECD (2023), *The rise and fall of public social spending with the COVID-19 pandemic*, <<https://www.oecd.org/els/soc/OECD2023-Social-Expenditure-SOCX-Update-Rise-and-fall.pdf>>, 20.02.2024.
- OECD (2024a), *Glossary of Tax Terms*, <<https://web.archive.oecd.org/2021-02-12/78005-glossaryoftaxterms.htm#T>>, Erişim tarihi: 22.02.2024.
- OECD (2024b), *Recommendation of the Council on the Ten Global Principles for Fighting Tax Crime*, <<https://www.oecd.org/mcm/Recommendation-on-the-Ten-Global-Principles-for-Fighting-Tax-Crimes.pdf>>, 05.03.2024.
- Oxford (2006), *Dictionary of Law*, Sixth Edition, New York.
- Ömercioğlu, A. vd. (2018), “Vergi Suçlarının Türkiye’de Adli Görünümü”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8/1, 51-70.
- Öncel, M. vd. (2005), *Vergi Hukuku*, 13. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Rossel, L. et al. (2020), *Tax Crimes as a Predicate Crime for Money Laundering*, Coffers EU Horizon 2020 Project.
- Savaşan, F. & H. Odabaş (2005), “Türkiye’de vergi kayıp ve kaçaklarının nedenleri üzerine ampirik bir çalışma”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(10), 1-28.
- Storm, A. (2013), “Establishing the Link Between Money Laundering and Tax Evasion”, *International Business & Economics Research Journal*, 12/11, 1437-1450.
- Şen, E. & C. Serdar (2021), *Vergi Kaçakçılığı, Kara Para Aklama Suçunun Öncül Suçu Olur mu?*, <<https://sen.av.tr/tr/makale/vergi-kacaciligi-kara-para-aklama-sucunun-uncul-sucu-olur-mu>>, 30.02.2024.
- UNODC (2011), “Estimating Illicit Financial Flows Resulting From Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes”, United Nations Office on Drugs and Crime, *Research Report*, Vienna.
- Wouter, H.M. (2007), “Anti-Money Laundering - A Short History”, *Anti-Money Laundering: International Law and Practice*, Henley&Partners, Zurich, Switzerland, 3-11.
- Yıldıran, M. (2023), “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Büyüklüğü ve Vergi Kaybı (2005-2023)”, *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 12/34, 335-351.

Bülbül, D. & K. Güler (2025), ‘‘Suç Gelirlerinin Aklanması ve Vergi Suçları İlişkisinin Mali Eylem Görev Gücü (FATF) Standartları Temelinde İncelenmesi: Türkiye için Bir Durum Değerlendirmesi’’, *Sosyoekonomi*, 33(63), 479-507.